

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA BIOLOGIE A ENVIRONMENTÁLNÍCH
STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pes domácí a okolnosti jeho domestikace

Vypracoval: Martin Mejzr
Vedoucí diplomové práce: Ing. Jan Andreska, Ph.D.

V Praze dne: 14. 4. 2010

podpis

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Martin Mejzr

Datum narození: 14. 4. 1988

Adresa: Hrudičkova 2105, Praha 4

Obor studia: Bi – Tvs

Název práce v českém jazyce:

Pes domácí a okolnosti jeho domestikace

Název práce v anglickém jazyce:

Domestic dog and terms of his domestication

Vedoucí práce: Ing. Jan Andreska, Ph.D.

Datum:

Podpis:

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci na téma: Pes domácí a okolnosti jeho domestikace, vypracoval samostatně s použitím literárních pramenů, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne

Martin Mejzr

Poděkování

Poděkování patří Ing. Janu Andreskovi, Ph.D. za vedení konzultací, cenné připomínky a rady, pomoc při práci s literaturou a vstřícný přístup při psaní této bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat paní Janě Nové za její ochotu při poskytnutí literatury. V neposlední řadě děkuji své rodině za pomoc a porozumění, které mi poskytovala v průběhu celého studia.

Abstrakt

Předložená bakalářská práce se zabývá původem psa domácího (*Canis lupus familiaris*).

Stejně tak, jako nové archeologické nálezy vnášejí dohady do teorií o původu člověka a jeho dřívějšího způsobu života, tak i nově nalezené kosterní pozůstatky psovitých šelem mění pohledy na otázku původu psa. Tato práce nemá za cíl jakoukoliv domněnku vyzdvihovat nad ostatní nebo dokonce s nějakou novou přijít, ale měla by seznamovat s nejdůležitějšími teoriemi o původu psa domácího (*Canis familiaris*) a popsat, jak se tyto teorie v průběhu času měnily. K vývoji teorií neodmyslitelně patří i vývoj badatelských metod, a tak není divu, že se domněnky o původu psa v čase diametrálně mění.

Abstract

This bachelor thesis deals with origin of domestic dog (*Canis lupus familiaris*).

Likewise, as new archeological discoveries are bringing speculation into the theories about the origin of human and his former way of life, as well as newly discovered skeletal remains of canids are changing views on the issue of origin of domestic dog. This work is not intended to highlight any hypothesis over the other or even with a new come, but should be inform with major theories about the origin of domestic dog (*Canis lupus familiaris*) and describe how these theories have been changed over time. The theories about evolution related with the development of research methods, and so isn't wonder that the presumption about the origin of the domestic dog is fundamentally changing in time.

Obsah

1	Úvod.....	9
1.1	Význam psa v životě člověka.....	9
1.1.1	Historické poznámky o psech.....	9
1.1.2	Novodobý význam psa.....	13
1.2	Cíl práce.....	14
2	Vymezení pojmů.....	15
2.1	Ochočení.....	15
2.2	Domestikace.....	15
3	Původ psa.....	16
3.1	Kosterní pozůstatky.....	16
3.2	Vývoj teorií o původu psa.....	17
3.3	Teorie o průběhu domestikace.....	23
4	Vlk jako živočišný druh.....	25
4.1	Vývoj vlka.....	25
4.2	Zařazení vlka v živočišném systému.....	27
4.2.1	Popis vlka.....	27
4.3	Rozdíly mezi vlkem a psem.....	30
4.4	Poddruhy vlka.....	34
4.5	Nejbližší příbuzní vlka.....	36
4.5.1	Dingo.....	36
4.5.2	Šakal obecný.....	37
4.5.3	Kojot préríjní.....	38
4.5.4	Dhoul.....	39
5	Pes domácí.....	42
5.1	Zařazení psa v živočišném systému.....	42
5.2	Původní formy psa domácího.....	44
5.3	Dnešní formy psa domácího.....	46
5.3.1	Plemena ovčácká, pastevecká a honácká.....	46
5.3.2	Pinčové, knírači, plemena molossoidní a švýcarští salašníčtí psi.....	47
5.3.3	Teriéři.....	47
5.3.4	Jezevčáci.....	47
5.3.5	Špicové a tzv. primitivní plemena.....	48
5.3.6	Honiči a barváři.....	48

5.3.7	Ohaři.....	49
5.3.8	Slídiči a retrívři	49
5.3.9	Plemena společenská.....	49
5.3.10	Chrti	50
5.4	Plemena psů křížená s vlky	50
5.4.1	Československý vlčák	50
5.4.2	Saarloosův vlčák	51
6	Závěr	52
7	Seznam literatury	53
7.1	Použitá literatura.....	53
7.2	Internetové zdroje.....	55
7.3	Použitá vyobrazení v textu	56
7.4	Použitá vyobrazení v přílohách	57

1 Úvod

Díky své rodině jsem byl již od útlého věku veden k lásce k přírodě. Nebylo to pouze tím, že jsme měli psa, ale především proto, že oba rodiče pocházejí z malých obcí a měli ke zvířatům sami od dětství vřelý přístup. Po nástupu na základní školu jsem trávil většinu času z letních prázdnin u prarodičů. Ti chovali nespočet domácích a užitkových zvířat od slepic přes prasata až po kočky a psy. Nejspíše tam jsem tolik přilnul ke zvířatům. Nejvíce mě ale oslovili psi. Během celého svého dětství jsem se zajímal o jejich výchovu, původ a chování. Rodiče jsem přemlouval ke koupi každé knihy, která měla na obalu psa, anebo se jimi zabývala. Našeho prvního psa si již moc nepamatuji, ale na toho druhého nelze zapomenout. Byla to fenka dlouhosrsté kolie. Zažil jsem s ní spoustu krásných okamžiků a od té doby nedám na psy dopustit a dávám jim přednost před ostatními druhy zvířat.

Proto jsem si zvolil téma bakalářské práce týkající se psů. Tuto práci bych chtěl použít jako základ širší magisterské práce věnované psu.

1.1 Význam psa v životě člověka

1.1.1 Historické poznámky o psech

„Nejstarší vyobrazení psů a jim podobných zvířat se nalézají ve Španělsku na jeskynních malbách, existujících již déle než 12 000 let. Před 6600 roky byly v Egyptě vytvářeny nástěnné malby a hieroglyfy, na nichž se už objevila jasně rozlišitelná plemena, podobající se dnešním grejhaundům a mastifům. Později byli vyobrazováni i psi typu špice a teriéra.“¹

Nejstarší historické písemné záznamy o soužití psa a člověka nacházíme především u antických autorů.

Podle Hérodóta² (Historia) Egyptané truchlí, zemře-li pes či kočka.

¹ FOGLE, 1999, str. 22

² HÉRODOTOS, 2004

A. R. Williamsová v souhrnném článku věnovaném psu ve staroegyptských podmínkách konstatuje toto: „Některá zvířata byla uchovávána, aby na onom světě doprovázela své majitele. Již kolem roku 2950 př. n l. byli do pohřebních komplexů panovníků 1. dynastie v Adubu ukládáni psi, lvi i osli.³ O více než 2500 let později, v době 30. dynastie, byl na téže lokalitě pohřben prostý muž jménem Hapimen a u jeho nohou spočíval malý psík stočený do klubíčka.“⁴

„Ve starobylých kultovních centrech, například v Abydu, bylo nalezeno mnoho druhů zvířecích votivních mumií, z nichž každý byl spojován s odlišným bohem... a psy lze spojovat Anupem, bohem se šakalí hlavou a strážcem mrtvých“.⁵

Místa, kde byly nalezeny mumie psů: Sakkár (pohřebiště pro Memfis), Asjút a Abydos. Bůh Anupew (Anubis), který provázel duše zemřelých k poslednímu soudu, byl zobrazován s mužským tělem a hlavou psa nebo šakala.

Ve starověkém Řecku byl strážce podsvětí také spojován se psem. Byl to Cerberus (též Kérberos). Ten je popisován jako pes se třemi hlavami, dračím ocasem a místo srsti mu na hlavě rostli hadi. Hlavy symbolizují buď minulost, přítomnost a budoucnost, nebo také zrození, mládí a stáří (cit 30. 3. 2010⁶).

„Řecký filosof Hérakleitos se pokoušel vysvětlit fakt, že Cerberus bývá zobrazován se třemi hlavami a vymyslel následující teorii: Cerberus byl ve skutečnosti normální - i když, pravda, rozměrově poněkud nadstandardní - pes, jenž měl dvě štěňata, která svého otce nikdy neopouštěla. No a umělci jaksi začlenili tato dvě štěňata do svých prací tak, že se Cerberos nakonec jevil jako pes se třemi hlavami.“ (cit 30. 3. 2010⁷)

V Řecku se psi těšili velké úctě, byli používáni v čele vojsk a objevovali se i v některých bájích. Například v Odyssee byl pes Argos po Telemachovi (syn Odyssea) druhým, kdo poznal Odyssea po návratu domů po dvaceti letech.

Podle pověsti byli dva lovečtí psi Oriona „dáni“ na oblohu, od té doby máme souhvězdí Malý pes a Velký pes (*Canis Minor* a *Canis Major*).

³ viz Obr. I, příloha 1: Význam psa v životě člověka

⁴ National Geographic, prosinec 2009, str. 43, 48

⁵ National Geographic, prosinec 2009, str. 50-51

⁶ <http://www.hafici.cz/clanky/ostatni-clanky-12/psi-v-mytech-a-legendach-anticke-recko-4056/>

⁷ <http://www.hafici.cz/clanky/ostatni-clanky-12/psi-v-mytech-a-legendach-anticke-recko-4056/>

„Říkalo se, že Periklův otec Xanthippos vlastnil psa, který plaval po boku galéry svého pána do města Salaminy, když byli Athéňané nuceni opustit město. Pes byl pohřben vedle pána na místě, nazvaném od té doby Cynossema, psí hrob.“⁸ Smečky psů byly drženy v Asklépiově svatyni v Epidauru a Asklépius byl znázorňován v doprovodu psa, který dokázal nemocného léčit tím, že člověka olíznul.⁹

„Romulus a Remus byla podle pověsti dvojčata, která založila Řím. Bratři byli dětmi boha války Marta a pozemské ženy Rea Silvia. Po narození byli vhozeni do řeky Tibery, odkud je před smrtí zachránila vlčice. Ta žila na Palatinském pahorku. Odchovala obě děti. Později byla dvojčata nalezena pastýřem, který je pojal za své syny a společně s manželkou oba chlapce vychoval až do jinošských let.“(cit 30. 3. 2010¹⁰)

O jarním svátku Robigalia byli psi u pátého milníku Via Claudia každoročně zabíjeni. Psi byli používáni jako bojová zvířata v gladiátorských arénách, kde bojovali proti sobě nebo proti lvům, slonům, medvědům či gladiátorům.

I přes toto zdánlivě nepřátelské chování byli psi ve starověkém Římě ve velké oblibě, a tak římská literatura oplývá hojnými zmínkami o jejich odvaze a věrnosti.

Ve Starém zákoně je asi 30 zmínek o psech, ale asi pouze dvě nejsou záporné. Na psa se podle Bible pohlíželo jako na nečisté požírače odpadků, což ovšem dobře komunikuje se současnou situací takzvaných psích páriů žijících ve městech Blízkého východu.

Zápisky z Číny staré více než 4000 let dokazují, že cvičitelům psů byla prokazována velká úcta. Znamé jsou sošky psa Fu, neboli lvího psa. Ten se dodnes objevuje na keramických nádobách a na nástěnných malbách. Číňané věřili, že má

⁸ FOGLE, 1999 str. 20

⁹ FOGLE, 1999 str. 20

¹⁰ http://cs.wikipedia.org/wiki/Romulus_a_Remus

přinášet štěstí a dobrý osud. Právě z Číny pocházejí první důkazy o vzniku trpasličích plemen, jež měla sloužit jako společníci vyšší třídě (byli to hlavně pekingský palácový psík a ši-tzu). Mezi plemena psů, kterých si Číňané vážili, patřil i čau čau. Ten měl v Číně dvě formy, jejichž osud byl zcela rozdílný. Čistokrevní psi s prokazatelným původem a odpovídající standardům byli chováni s respektem a byli „rozmazlováni“. Oproti nim, psi bez prokazatelného původu (obdoba psů páriů vyskytujících se od Středního východu po Dálný východ) nebo s vadou fyzického zjevu vzhledem ke standardu (např. skvrnitý jazyk), byli vybíjeni pro kožešinu anebo sloužili jako zdroj potravy.

O oblibě psů v Číně se zmiňuje i Jan Findejs v knize Psi společenských plemen: „Byly doby, kdy na císařském dvoře bylo chováno až 1600 čauů, za dynastie Tung či Tang, jak se zjistilo z účetních knih, dokonce 2500 kusů. K jejich obsluze byli určeni zvláštní sluhové a k ochraně vojáci. Čauové byli miláčky některých císařů, kdežto císařovny věnovaly svou přízeň pekingským palácovým psíkům.“¹¹

Zoroastrismus, náboženství vzniklé na území dnešního Íránu asi před 2750 lety stojí na sedmi knihách Avesty. Jeden její díl je věnován plemenitbě a péči o psy.

„Terakotová váza, vyrobená 100 let př. n. l., byla nalezena ve státě Colima v Mexiku. Možná představuje mexického naháče, psa původně vyšlechtěného k jídlu a zvláště oblíbeného v Colimě.“¹²

„Aztékové tyto psy (mexické naháče) považovali jako dar od Boha, neboť v době nemoci pes svého pána zahříval svým holým horkým tělem. Zúčastňovali se také kulturních obřadů a s jejich pomocí se některé nemoci, jako například revmatismus, léčili.“ (cit 30. 3. 2010 ¹³)

Že psa měli i v Pompejích, nám dokazuje dochovaná vstupní mozaika s nápisem Cave canem („Pozor, zlý pes“)

¹¹ FINDEJS, 1973, str. 101

¹² FOGLE, 19991 str. 21

¹³ <http://www.celysvet.cz/mexicky-nahac.php>

Díky kamenným plastikám dnes víme, že Babylóňané vyšlechtili velké válečné psy-mastify.

„Nádherný basreliéf v Britském muzeu v Londýně zobrazuje asyrského krále Aššurbanipala lovícího s velkými mastify.“¹⁴

Podle pověsti bylo město Peritas založeno a pojmenováno podle psa Alexandra Velikého.

„Typická je sága o Gelertovi, velkém loveckém psu velšského prince Llewellyna. Gelerta ponechali doma s královským synem Owainem. Když se Llewellyn vrátil, zjistil, že syn zmizel a pes má na tlamě krev. Psa zabil svým mečem a teprve potom objevil syna v bezpečí, vedle těla mrtvého vlka. Na počest Gelertovi udatnosti nechal odlít jeho sochu.“¹⁵

Všechny tyto zmínky o psech dokazují, že pes hrál v životě lidí od pradávna důležitou roli a nebyl jim lhostejný.

1.1.2 Novodobý význam psa

Postupem času se pes z hlídače stal společníkem lovců při pronásledování zvěře. Pastýřům pomáhal při hlídání a shánění stád. Na severní polokouli tahali psi káry a saně. Po staletí byl pes využíván k vojenským účelům.¹⁶

Z vojenských psů se vyvinuli psi policejní, jejichž úkolem je detekce výbušnin, zbraní, drog, chemikálií, a psi sloužící na letištích. Např. biglové z amerického ministerstva zemědělství pátrají po nepovoleném ovoci a mase. Ve Skandinávii labradorští retrívři čichem vyhledávají plísně ve stavebním dříví, ve Velké Británii zase vzlínající vlhkost v domech.¹⁷

¹⁴ FOGLE, 1999, str. 20

¹⁵ FOGLE, 1999, str. 21

¹⁶ FOGLE, 1999, str. 32

¹⁷ FOGLE, 1999, str. 32

Po celém světě jsou psi využíváni jako záchranáři. Dokážou najít osoby zasypané lavinou, po zemětřesení nebo ztracené v horách. Pro tyto účely se používají především plemena novofundlandský pes, zlatý retrívr, německý ovčák, kolie, labradorský retrívr, špringršpaněl a pudl.

První vodící psi pro slepce se začali vyskytovat po 1. světové válce. Psi pro potřeby neslyšících lidí začali sloužit po roce 1980 ve Spojených státech a Velké Británii. Dnes se díky psům rozvíjí další oblast pomoci lidem- canis terapie. S její pomocí pomáhá pes svojí přítomností člověku nejen po fyzické stránce, ale má i pozitivní vliv na psychický stav.

Psi jsou používáni i ve sportu - závody psích spřežení, soutěže agility, chrtí dostihy atd.

V neposlední řadě je dnes pes brán jako společník a domácí mazlíček.

1.2 Cíl práce

Cílem této práce je popsat fylogenetický původ psa (*Canis lupus familiaris*) a sepsat teorie o jeho původu. S tím souvisí popis jeho předků, jeho nejbližších příbuzných a jeho samotného.

2 Vymezení pojmů

2.1 Ochočení

Ochočení se týká jednotlivce. Je to proces, při němž zvíře, zpravidla mladé, z nějakého důvodu opustí své přirozené prostředí a žije pohromadě s člověkem. Ochočené zvíře se vzhledem ani duševně neodlišuje od příslušníků svého druhu.

2.2 Domestikace

Domestikace je proces týkající se populace. Domestikovaná zvířata v zajetí nejen žijí, ale také se v něm rozmnožují po více generací. Dochází ke změnám v morfologii a fyziologii zvířat, která jsou výsledkem přizpůsobení se umělým podmínkám a také výsledkem dlouhodobých zásahů člověka, zejména při výběru rodičovských partnerů. Tyto změny jsou částečně dědičné a upevněné.

3 Původ psa

3.1 Kosterní pozůstatky

„Nejstarší nálezy psů pocházejí z kanadského území, blízko při hranicích Aljašky. Naleziště v Dawsonu poskytlo zbytky prvního známého psa na světě z doby asi před 30,000 lety, naleziště v Old Crow z doby asi před 20,000 lety. Archeologové to zjistili podle vrstev uložených sedimentů“.¹⁸

Fosilní nálezy o domestikaci byly nalezeny v Oberkasselu v Německu (jejich stáří je asi 14,000 let) a v Izraeli (před 12,000 lety). V severoizraelské oblasti, známé jako Ain Mallaha, byly nalezeny pozůstatky ženy, která držela v náručí pravděpodobně štěně psa. (viz Obr. 1) Nedaleko od ní byl nalezen muž, vedle kterého byly nalezeny pozůstatky dvou malých psovitých šelem, velmi pravděpodobně psů. Kamenné přebytky, hroby a mísy s drceným obilím nám poskytly důkazy o stálém osídlení této oblasti člověkem. Díky tomu můžeme tvrdit, že v této době byl *Canis lupus* již domestikován.

Obr. 1 : Směs kosterních pozůstatků člověka a psa z Ain Mallaha, kostra psa před obličejovou částí lebky

¹⁸ ANDRESKA, Jiří, 1991, str. 30

„Ke starým evropským nálezům lze počítat nálezy zbytků psa ze Star Carru v Anglii. Tam šlo o sídliště mezolitických lovců a sběračů o stáří asi 9500 let.“¹⁹

Stěny mozkovny psovitých šelem jsou poměrně tenké, a tak se jejich kompletní kosterní pozůstatky zachovávají zřídka kdy. Proto spíše nacházíme pouze úlomky těchto kostí. U starých fosilií se obtížně určuje, zda jde již o domestikované vlky, tudíž první psy, nebo jen o vlky chované v zajetí. Každopádně můžeme prohlásit, že kosterní pozůstatky v okolí lidských sídlišť nám dokazují, že zhruba v této době domestikace již probíhala.

Rozdílná místa nálezů také potvrzují teorie některých vědců, že se vlk domestikoval na různých místech a v různou dobu.

„Ve střední době kamenné (mezolitu - asi 8000 let př. n. l.) se první psi objevují v Evropě. Byly již vícekrát nalezeny jejich lebky a kosti. Byli to menší psi, dobře odlišitelní od vlků, kteří zde žili v té době běžně, ale jen divoce. Teprve později, v mladší době kamenné (asi 5000 - 6000 let př. n. l.), se objevují již poměrně hojně další drobní domestikovaní psi, doprovázející pravěké rolníky. Rovněž v neolitu se obdobní psi objevili také mezi pravěkými pasteveckými národy v severní Africe. Několik těchto psů je vyobrazeno na skalních malbách v pohoří Tassili, obvykle na loveckých scénách.“²⁰

3.2 Vývoj teorií o původu psa

Prvním, kdo psa domácího (*Canis lupus familiaris*) pojmenoval a popsal, byl v roce 1758 Carl von Linné. Charakterizoval ho takto: „ Požírá maso, zdechliny, moučné pokrmy, ne však rostlinné látky, tráví kosti, vrhne po trávě, kálí na kameny. Pije jazykem, močí stranou, v dobré společnosti mnohokrát, očichává psům zadek. Nos má vlhký, znamenitě větrí. Při běhu bočí, potí se málo, v horku nechává jazyk viset z tlamy, před ulehnutím si udupává místo na spaní. I ve spánku má sluch bystrý,

¹⁹ ANDRESKA, Jiří, 1991, str. 29

²⁰ ANDRESKA, Jiří, manuskript

mívá i sny“.²¹ Linné se však původem psa nezabýval. „Jako pravověrný křesťan byl nejspíše přesvědčen, že pes jako takový byl v celé své mnohotvárnosti stvořen, aby sloužil člověku ve všech svých podobách, a zabývat se tedy otázkou jeho původu mu jistě připadalo zbytečné.“²²

Z výše uvedeného je jasné, že Linné měl výborný pozorovací talent, psa popsal perfektně.

Georg Louis Leclerc Buffon (1707 - 1788) se ve svém třiceti pěti svazkovém díle „*Histoire naturelle*“ (publikované v roce 1789) zmiňuje o tom, že všechny psí rasy mají jednoho předka a je tedy třeba ho hledat v nějaké psí „prarase“.²³

Johann Anton Güldenstädt v knize o šakalech-„*Schacalae historia*“ (1776) uvádí, že předkem psů je šakal.²⁴

Tato teorie byla založená především na podobnosti šakala, ať už fyzickou, v chování nebo v hlasovém projevu, s některými plemy.

Ve stejném roce jako Güldenstädt (1776) publikuje svůj názor na původ psa německý přírodovědec a cestovatel Peter Simon Pallas. Tvrdil, že pes pochází z křížení mezi vlky, šakaly, liškami a hyenami. Tím si vysvětloval velkou variabilitu psích plemen.²⁵

Teorie, že pes pochází z lišek, se pokládá spolehlivě za vyvrácenou. Lišky mají jiný počet chromozomů než vlci, šakali, kojoti a psi, tudíž spolu nemohou zplodit potomstvo. Také domněnka o příbuznosti psů a hyen je spolehlivě vyvrácena.

Anglický zoolog B. H. Hodgson popsal v roce 1833 divokou formu psa z Indie a pojmenoval ji *Canis primaevus*. Jednalo se ale pouze o indickou formu

²¹ KHOLOVÁ, 1987, str. 60

²² KHOLOVÁ, 1987, str. 60

²³ KHOLOVÁ, 1987

²⁴ KHOLOVÁ, 1987

²⁵ KHOLOVÁ, 1987

dhoula (*Canis alpinus dukhunensis*), kterou popsal již roku 1831 Sir Christopher Sykes.²⁶

Jedním z prvních, kdo se zabýval vývojem psa domácího (*Canis familiaris*) byl také Charles Darwin. Ve své knize *On the Origin of Species by Means of Natural Selection* (O původu druhů cestou přírodního výběru), poprvé vydané v roce 1859, dochází k závěru, „že pes domácí pochází z několika divokých druhů čeledi *Canidae*, jejichž krev, v některých případech promíchaná, teče v žilách našich domácích plemen.“²⁷

Darwin si tímto názorem popudil většinu vědecké veřejnosti. V silně náboženském době tvrdit, že pes nebyl stvořen Bohem, bylo velmi odvážné. Proto jeho celá kniha byla za jeho života spíše odsuzována. Uznání se dočkala až několik let po jeho smrti.

Theodor Studer, švýcarský univerzitní profesor, popsal roku 1901 psa divokého (*Canis ferus*), vyhubeného divokého předka dnešních psů domácích. Podle něj měl *Canis ferus* dvě variety, z nichž jedna obývala jižní a střední Evropu-dostala jméno pes bažinný a druhá žila v Přední a jižní Asii. Postupem času ale došel k závěru, že nalezené kosterní pozůstatky nepatří psu divokému, ale vlkům, šakalům a starobylým plemenům psů.

Dr. Julius Komárek, profesor Univerzity Karlovy, se v roce 1940 o původu psa vyjádřil takto: „Jest jisto, že v severoamerických rasách psů indiánských jest krev koyota čili préríjního vlka, a rovněž tak dnešní dogy, které pocházejí ze střední Asie a Tibetu, mají svého praotce v černém vlku tibetském.“²⁸

Dále se domnívá, že předkem současných plemen psů je jakýsi „prapředek“. „Tato domněnka praví, že praotcem dnešních evropsko-afrických psů byl jistý druh

²⁶ KHOLOVÁ, 1987

²⁷ DARWIN, 2007, str. 45

²⁸ KOMÁREK, 1940, str. 15

divokého psa, který dnes již divoce nežije a který byl prvním psem, člověkem ochočeným.“²⁹

Tímto tvrzením de facto podporoval Buffonovu teorii.

Že pes pravděpodobně pochází z vlka, uvádí Alois Mikula v knize *Zvířata a jejich osudy*.³⁰

Oproti tomu Konrad Lorenz, další významný evoluční biolog, fyziolog a zakladatel etologie, ve své knize³¹ tvrdí, že předchůdcem psa je šakal (*Canis aureus*).

Ovšem v dodatečné poznámce na konci knihy doplňuje, že na základě šetření Alfreda Seitze předkem psa asi opravdu bude vlk. Předka domácího psa je podle Lorenze třeba hledat v jiném vlku - vlku bližším asijském chrtu. Především v indickém vlku (*Canis lupus pallipes*) a *Canis aureus lupaster*. Výjimku podle Seitze může být africký basenži, jehož vytí připomíná vytí šakala.

„Tvarová, velikostní i barevná variabilita psa je vskutku mimořádná, a proto staří autoři dokonce uvažovali o polyfyletickém původu psa, například špicové byli odvozováni od lišek, některé jiné skupiny plemen od šakalů, další od vlků a americká plemena od kojotů, případně od vlků, kdežto chrti od vlčků etiopských nebo dokonce od psů hyenovitých.“³²

V roce 1997 rozborů mitochondriální DNA (dědičná výhradně po matce) prokázaly, že předkem psa domácího (*Canis familiaris*) je vlk (*Canis lupus*). Pracovníci ze St. Paulu v Minnesotě, genetici z laboratoře z Fredericku v Marylandu a pracovníci kalifornské univerzity v Los Angeles spolupracovali na široce založeném výzkumu, jež se týkal analýzy tkáňových vzorků 162 vlků z Evropy, Asie, Severní Ameriky a Arábie a 140 vzorků reprezentujících 67 plemen psů (včetně starobylých plemen, jako jsou novoguinejský zpívající pes, dingo, africký

²⁹ KOMÁREK, 1940, str. 15, 16

³⁰ MIKULA, 1972

³¹ LORENZ, 1983

³² ČERVENÝ, 2004, str. 487

basenži a greyhound) a 5 kříženců. Navíc byly vyhodnoceny vzorky tkání pěti kojotů a osmi šakalů, kteří se rovněž se psy plodně kříží.³³

Protože je mitochondriální DNA dědičná po matce, křížení mezi fenou psa a samcem kojota či šakala se neprojeví. To přináší další otázky týkající se původu psa, zejména jeho možného křížení s různými rody čeledi *Canidae*.

„Genetický rozbor objevil celkem 27 různých holotypů, tedy úseků se stejnými sekvencemi genů u vlků, a 26 shodných sekvencí u psů. Zajímavé je, že tyto holotypy se nelišily u různých plemen, naopak jedinci patřící k témuž plemeni mohli být nositeli odlišných holotypů. Z toho vyplývá, že něco jako čistokrevný pes ve skutečnosti neexistuje. Všechna známá plemena jsou smíšeného původu. Byl však zjištěn výrazný rozdíl mezi skupinou, kterou tvořili psi a vlci, oproti šakalům a kojotům.“³⁴

„Další výzkumy dokázaly, že předci domácích psů pocházeli z oddělených vlčích populací. To znamená, že proces zdomácnění psa probíhal izolovaně na různých územích i v různých dobách. Tři čtvrtiny moderních plemen psů a starobylých plemen, jako jsou chrti a novoguinejští zpívající psi, patří k jedné příbuzenské skupině. Ostatní plemena jsou rozdělena do tří odlišných skupin.“³⁵

Těmito výzkumy se potvrdily názory některých vědců (např. Lorenz, Darwin), kteří tvrdili, že pes domácí pochází z různých poddruhů vlka.

„Podle posledních výzkumů³⁶ srovnávacího genetického materiálu psovitých šelem, konkrétně pořadí bází v úseku mitochondriální DNA, se došlo k překvapivě novým poznatkům. Ukázalo se, že psi žijí s člověkem 100.000 - 135.000 let. To jest od doby, kdy člověk opustil Afriku a pustil se do osidlování zbytku světa. K domestikaci došlo za celou dobu jen dvakrát a to ze dvou různých, dnes už se nevyskytujících populací vlka. Z možných předků psa domácího byl vyloučen šakal,

³³ MORREL, 1997

³⁴ ČERVENÝ, 2004, str. 488

³⁵ ČERVENÝ, 2004, str. 488

³⁶ VILA, C., SAVOLAINEN, P., 1997

kojot, ale i současný euroasijský vlk. Podle toho by předkem psa měl být sice vlk, ale jiný, jiných vlastností a spíš jižního původu. Poslední zpráva působí jako bomba. Jistě se bude dále ověřovat. Budou následovat diskuse, než se podaří formulovat nový názor na původ psa, nejstaršího domestikovaného zvířete ve službách člověka.“³⁷

Vývoj teorií o původu psa často souvisí s technologickým pokrokem v dané době. Je zřejmé, že názory z 20. století budou obecně přesnější, než ty vzniklé ve století 19. Ať už jde o testy DNA, zjištění počtu chromozomů nebo o pokrok v paleontologii, anatomii, fyziologii či etologii, vždy to mělo vliv na názory o původu psa.

³⁷ ANDRESKA, Jiří, manuskript

3.3 Teorie o průběhu domestikace

Teorií o domestikaci vlka je několik a dodnes se vědci nemohou shodnout na jednom jediném způsobu. Je také možné, že se průběh domestikace na různých místech lišil.

Lidé loví vlky a domů si berou vrhy štěňat. Tam je vykrmují a používají je jako zásobárnu masa. Časem člověk přišel na to, že vlk svým jemným čichem a vynikajícím sluchem zpozoruje blížící se predátory daleko dříve, než on. Ti vlci, kteří se lépe přizpůsobili lidské dominanci a pravidlům, zde mohli přežít a třeba se i množit. Pro tyto jeho vlastnosti si tedy vybírá v následujících generacích jedince, kteří jsou méně bázlivi a ochočenější.

Konrad Lorenz³⁸ popisuje domestikaci takto:

- vlci či šakali sledují tábořiště lovců mamutů a živí se odpadky; člověka nenapadají
- lidé jsou rádi, protože "psi" je upozorní na přicházející velkou šelmu či agresory z řad lidí
- smečka psů přestává člověka při lovu sledovat, ale začíná běhat "před ním". Stopuje a staví zvěř. Psi se nebojí ani velkých zvířat, která z dálky obtěžují, když vědí, že jsou lidmi "jištěni"
- smečka psů začala místo nejsilnějšího psa uznávat za vůdce určitého člověka (tato vlastnost je při domestikaci důležitá - lépe lze ochočit zvířata, jejichž skupiny mají jasnou hierarchii; člověk se pak může postavit do jejího čela).

³⁸ LORENZ, 1983

Vlci se zdržují v okolí lidských obydlí a živí se odpadky. Postupem času přicházejí o pud sebezáchovy a přibližují se člověku blíže. Lidé i vlci z tohoto vztahu profitují. Vlci mají v horších časech dostatek potravy a lidé jsou jimi varováni před blížícími se predátory.

„Vlastní příčiny chovu byly nejspíše rozmanité, jednou z nejstarších mohl být chov pro maso, případně pro kultovní účely.“³⁹

Ke společnému soužití mezi člověkem a vlkem nepochybně přispěly i jeho komunikační prostředky, kterými ustanovuje hierarchii ve smečce. Tyto signály - pohyby těla a mimických svalů, pachové a vokální - jsou pro člověka natolik dobře čitelné, že je jistě pochopil i tehdejší člověk. Toto platí ale i naopak. Při domestikaci lidé vybírali zejména ty psy, kteří jeví větší schopnost komunikovat s lidmi.

Je vysoce pravděpodobné, že k ochočení a domestikaci vlka došlo dobrovolně. Nebylo by to ovšem možné bez jeho sociálních vazeb a složité hierarchie.

³⁹ GAISLER, 2007, str. 633

4 Vlk jako živočišný druh

4.1 Vývoj vlka

před 100 až 50 miliony let⁴⁰-*Creodontia*

Tvořili skupinu malých masožravých živočichů.

před 54 až 38 miliony let-*Miacis*

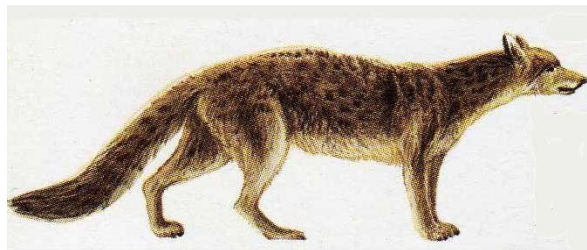
Tento drobný masožravec s malým mozkem, tělesnou stavbou podobný lasici, měl chrup psovitě šelmy. Ze stavby těla - dlouhý tenký ocas, pět prstů, částečně zatažitelné drápy a protistojných palců na předních končetinách - se usuzuje, že žil na stromech.

Obr. 2: *Miacis*

před 38 až 26 miliony let- *Hesperocyon*

Byl veliký jako liška. Je to nejstarší druh, který má stavbu vnitřního ucha typickou pro čeleď šelem psovitých. Obýval Severní Ameriku.

Obr. 3: *Hesperocyon*

⁴⁰ Mnozí autoři uvádějí různá data výskytu zvířat na Zemi. Data zde uváděná, jsou podle: FOGLE, 1999

Před 19 miliony let-*Cynodictis*

Jsou dnes považováni za první představitele nadčeledi *Canoidea*. Žili na stromech a měli zatažitelné drápy. Vzrůstem nedosahovali velikosti dnešního vlka a jejich protáhlé tělo spíše připomínalo lasici. Měli již 42 zubů.

obr. 4: *Cynodictis*

Před 12 miliony let-*Tomarctus brevirostris*

Většina vědců ho uznává jako přímého předka vlků a psů. Měl již stejný chrup jako dnešní psi. Měl delší nohy a kratší ocas než *Cynodictis*. Pátý prst, který začal být nepotřebný, zakrňoval. Žil již na zemi, končetiny byly lépe přizpůsobeny běhu než pohybu ve větvích. Hustou srstí a zbarvením se podobal dnešním ovčáckým psům. Ovšem nebyl tak inteligentní jako dnešní psi. Byl popsán v roce 1837 paleontologem Edwardem D. Copenem.

Obr. 5: *Tomarctus*

4.2 Zařazení vlka v živočišném systému

Nadříše:	Eukaryota (Doména Eukaryota)
Říše:	živočichové (<i>Animalia</i>)
Podříše:	mnohobuněční (<i>Metazoa</i>)
Kmen:	strunatci (<i>Chordata</i>)
Podkmen:	obratlovci (<i>Vertebrata</i>)
Nadtřída:	čelistnatci (<i>Gnathostomata</i>)
Třída:	savci (<i>Mammalia</i>)
Podtřída:	živorodí (<i>Theria</i>)
Nadřád:	placentálové (<i>Placentalia</i>)
Řád:	šelmy (<i>Carnivora</i>)
Čeleď:	psovití (<i>Canidae</i>)
Rod:	vlk (<i>Canis</i>)
Druh:	Vlk šedý (<i>Canis lupus</i>, Linné, 1758)

4.2.1 Popis vlka

Hmotnost vlka se pohybuje mezi 30 a 75kg, délka těla je 100- 160 cm, délka ocasu 30- 60 cm a výška v kohoutku je do 90 cm.⁴¹ Samice jsou zpravidla menší než samci. Velikost jednotlivých poddruhů se liší. „Vlci žijící na severu jsou obecně větší, než poddruhy z jižní části areálu“. (cit 30. 3. 2010 ⁴²)

Barva srsti je většinou šedá, ale jsou i bílé (u vlků žijících v polárních oblastech), rezavé, či černé barevné variace. Vlci mají srst složenou ze dvou vrstev, vrchní vrstva je tvořena hustými chlupy, které odpuzují vlhkost, podsada je měkká a slouží jako izolace⁴³, která je tak kvalitní, že na vlkovi v zimě netaje sníh. V zimě je

⁴¹ REICHHOLF, 2006, str. 124

⁴² http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlk_obecný

⁴³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlk_obecný

srst hustší než v létě. Ocas je huňatý. Má dlouhé hubené nohy uzpůsobené k vytrvalostnímu běhu. Vlci mají vynikající čich, který jim pomáhá ve stopování kořisti. Mají stejně jako psi, šakali a lišky 42 zubů (z psovitých šelem se liší pouze dhoul - 40 zubů, pes pralesní - 38 zubů a pes ušatý, který má zubů 46- 50).⁴⁴

Vlk se původně vyskytoval téměř na celé severní polokouli, ale dnes jsou kvůli člověku jeho populace vytlačeny do odlehlých, těžko přístupných horských oblastí v severní Skandinávii, na Balkánský poloostrov, do Apenin, Pyrenejí a Karpat.⁴⁵ Dále se vyskytuje na severu Spojených států, v celé Kanadě, na Arabském poloostrově a v Asii se nevyskytuje pouze na jihovýchodě a japonských ostrovech, kde byl vyhuben.

obr. 6: Výskyt vlka

V České republice se vlčí populace vyskytuje pouze v Beskydech a čítá nanejvýš 5 jedinců. Je však ohrožena nelegálním lovem, který jejímu růstu rozhodně nenapomáhá.⁴⁶ Dále se u nás čas od času objevují migranti z Karpat.

Vlci žijí ve smečkách, pouze v období dostatku potravy nebo v době páření, se od ní oddělují. Vlčí smečky mají přísnou hierarchii. Vůdcem smečky je nejsilnější vlk či vlčice. Tato hierarchie vlku pomáhá i při lovu kořisti - díky smečce loví i zvěř větší, než kterou by ulovil jako jednotlivec. Při lovu smečka spolupracuje. Vlk neloví

⁴⁴ KOHLOVÁ, 1987, str. 47

⁴⁵ REICHHOLF, 2006, str. 124

⁴⁶ ANDRESKA, Jan, 2010

kořist ze zálohy jako kočkovité šelmy, ale kořist uštvě. Např. lov sobů karibu probíhá takto: Nejdříve několik vlků stádo rozdělí a pak oddělí slabého jedince nebo mládě. To pak štvou a vzájemně si ho při tom nadhánějí. Vlk dokáže běžet konstantní rychlostí i několik hodin.

K bojům ve smečce dochází zřídka. Sociální chování vlků zahrnuje i gesta pokory a podřízenosti. Pokud si vlk lehne na záda a odhalí nechráněné břicho, silnější vlk nikdy nepokračuje v boji. V době nedostatku potravy se páří a potomstvo plodí pouze nejsilnější samci a samice, čímž vlci sami regulují svoje stavy.⁴⁷

Vlci se páří v zimě, po 62- 75 dnech březosti⁴⁸ se rodí 3- 5 štěňat. O štěňata se starají oba rodiče a často i jiní členové smečky. Samostatná jsou až v šesti měsících života. „Už při narození rozhoduje postavení matky ve smečce o tom, jaké místo ve smečce zaujmou její mláďata.“⁴⁹

Význam vlka v ekosystému: Vlk je nezastupitelným, reguluje stavy zvěře (převážně vysoké) a loví slabé a nemocné kusy. V krajině bez vlků se jeleni přemnoží (například wapiti v Yellowstonském národním parku) a spásají stromy a keře rostoucí podél vodních toků, které brání erozi břehů. To snižuje stavy ryb, ptáci přicházejí o vhodná místa k hnízdění.

Vlci vyjí, kňučí, ale neštěkají. Jsou vzhledově podobní německému ovčáku. Liší se od něj několika drobnostmi - širší lebka, odlišná tvář, šikmo postavené oči, kratší, výrazně trojúhelníkovité uši (cit 30. 3. 2010⁵⁰). Rozdíly mezi vlkem obecným (*Canis lupus*) a psem domácím (*Canis lupus familiaris*) viz tabulka 1.

⁴⁷ REICHHOLF, 2006, str. 124

⁴⁸ REICHHOLF, 2006, str. 126

⁴⁹ REICHHOLF, 2006, str. 126

⁵⁰ http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlk_obecný

4.3 Rozdíly mezi vlkem a psem

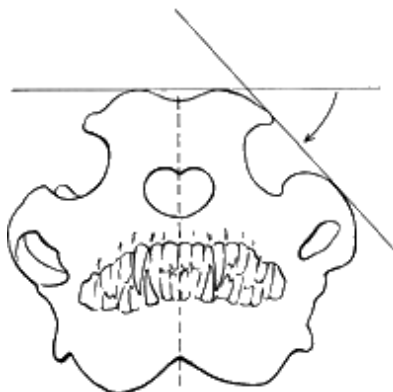
Komparací údajů byla sestavena tato tabulka.

rozdíly mezi <i>Canis lupus</i> a <i>Canis familiaris</i>	Vlk obecný (<i>Canis lupus</i>)	Pes domácí (<i>Canis lupus familiaris</i>)
ocas	ocas svěšený, volně dolů	ocas většinou zdvížený, často zakroucený
pachové žlázy	mají ocasní pachovou žlázu	nemají ocasní pachovou žlázu
rozmnožování	páří se jednou ročně	většina psů se páří dvakrát ročně
počet štěnat ve vrhu	3-5 štěnat	větší počet než u <i>Canis lupus</i> , u velkých plemen i 12 a více
hlava-čenich	delší než u většiny psů	zpravidla kratší než u vlků
hlava-tvář	odlišná tvář od psů díky dlouhým chlupům rostoucím pod ušima dolů a ven	
hlava-mozek		oproti stejně velkému vlku má pes o 30% menší hmotnost mozku
hlava-velikost vnějšího úhlu=úhel mezi linií určenou horním a spodním okrajem lebky (podle N. A. Iljina) - viz obr. 7	úhel 40-45°	úhel 53-60°

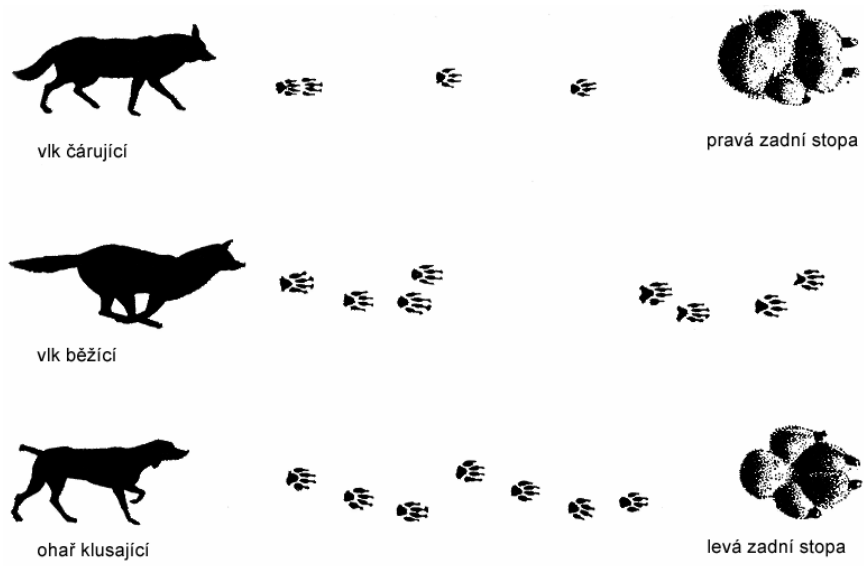
Hlava - velikost a tvar vydutých částí lebky, ve kterých jsou umístěny sluch. orgány a které se nacházejí na spodině lebeční za jamkou čelistního kloubu (podle N.A.Iljina)	výstupek velký, vypouklý, téměř kulovitý	menší, stlačený, mírně zkroucený
hlava-uši	vzpřímené	často zplihle leží
potrava	masožravec	všežravec
trávicí trakt	kratší než u psů	
skus	klešťový, dvakrát tak velká síla stisku oproti německému ovčáku	nůžkový
zuby	daleko pevnější stoličky, zuby celkově větší	zuby většinou menší
pohyb-běh	vlčí běh působí ladněji	psí běh je těžkopádnější než běh vlků
pohyb-chůze, viz Obr. 8	zadní tlapa kladena vždy do stopy tlapy přední, všechny stopy v jedné linii= „vlk čáruje“	většina psů klade zadní tlapy mezi stopy předních. Záleží ovšem na tělesné stavbě psa
pohyb-stopá	rovná, s minimem zatáček, často chodí po vrstevnici, delší a užší stopa než u stejně velkého psa	pes často odbíhá od přímého směru

nohy	vyšší a delší	většinou kratší
smyslová orientace	důležitější zrak než sluch	důležitější sluch než zrak (výjimku tvoří chrti)
vokální projevy	<i>canis</i> <i>lupus</i> pouze vyje	<i>canis</i> <i>lupus</i> <i>familiaris</i> štěká i vyje
inteligence	vyšší inteligence než u většiny psů	
dospívání	sexuálně dospívají okolo dvou let	sexuálně dospívají mezi 6. až 12. měsícem života
srst	vlci pelichají, mají několik typů srsti	psi nepelichají, různá plemena se od sebe liší délkou a strukturou srsti (dlouhosrstí, hrubosrstí, naháči,...)
lov	spolupráce při lovu většinou jen u vlků	
péče o štěňata	společná péče	

Tab. 1-Rozdíly mezi vlkem obecným a psem domácím

Obr. 7: Úhel mezi linií určenou horním a spodním okrajem lebky

Obr. 8: Pohyb vlka a psa

4.4 Poddruhy vlka

Spousta poddruhů vlka obecného (*Canis lupus*) si je vzájemně natolik podobná, že se jen těžko určují. Často se jedná i o stejné druhy, jen jde o lokální odchylku. Tím, že jsou si některé poddruhy tak podobné, se komplikuje i jejich evidence. Dalším faktorem je i to, že všechny poddruhy vlka se mohou navzájem plodně křížit. U některých poddruhů tedy nevíme, zda vymřely, či zda ještě žijí.

Seznam vznikl komparací údajů podle⁵¹

- *Canis lupus alces*, Goldman, 1941, Vlk kenajský-vyhynulý
- *Canis lupus arctos*, Pocock, 1935, Vlk arktický
- *Canis lupus baileyi*, Nelson and Goldman, 1929, Vlk mexický-
- *Canis lupus beothucus*, G. M. Allen and Barbour, 1937, Vlk novofundlandský-vyhynulý
- *Canis lupus bernardi*, Anderson, 1943, Vlk velký-vyhynulý
- *Canis lupus columbianus*, Goldman, 1941, Vlk kolumbijský
- *Canis lupus crassodon*, Hall, 1932, Vlk ostrova Vancouver
- *Canis lupus floridanus*, Miller, 1912, Poddruh vlka červeného
- *Canis lupus funus*, Richardson, 1839, Vlk horský-vyhynulý
- *Canis lupus gregoryi*, Goldman, 1937, Poddruh vlka červeného
- *Canis lupus hudsonicus*, Goldman, 1941, Vlk hudsonův
- *Canis lupus irremotus*, Goldman, 1937, Northern Rocky Mountain Wolf-vyhynulý
- *Canis lupus labradorit*, Goldman, 1937, Vlk labradorský
- *Canis lupus ligoni*, Goldman, 1937, Alexander Archipelago Wolf
- *Canis lupus lycaon*, Schreber, 1775, Vlk lesní
- *Canis lupus Mackenzie*, Anderson, 1943, Mackenzie Tundra Wolf

⁵¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlk_obecn%C3%BD, <http://www.vlci.info/poddruhy/ostatni-poddruhy/> a http://www.graywolf.eu/?page_id=80.

- *Canis lupus manningi*, Anderson, 1943, Baffin Island Tundra Wolf
- *Canis lupus mogollonensis*, Goldman, 1937, Vlk arizonský- vyhynulý
- *Canis lupus monstrabilis*, Goldman, 1937, Vlk texaský- vyhynulý
- *Canis lupus jubilus*, Say, 1823, Vlk prériový-Ohrožený
- *Canis lupus occidentalis*, Richardson, 1829, Vlk kanadský
- *Canis lupus pambasileus*, Elliot, 1905, Vlk černý (vlk aljašský)
- *Canis lupus rufus*, Audubon and Bachman, 1851, Vlk červený
- *Canis lupus tundrarum*, Miller, 1912, Vlk polární
- *Canis lupus youngi*, Goldman, 1937, Vlk kolorádký- vyhynulý
- *Canis lupus albus*, Kerr, 1792, Vlk sibiřský
- *Canis lupus arabs*, Pocock, 1934, Arabian wolf
- *Canis lupus campestris*, Dwigubski, 1804, Vlk stepní
- *Canis lupus chanco*, Gray, 1863, Vlk mongolský
- *Canis lupus hattai*, Kishida, 1931, Vlk ostrovní- vyhynulý
- *Canis lupus hodophilax*, Temminck, 1839, Vlk japonský- vyhynulý
- *Canis lupus italicus*, Altobello, 1921, Italian Wolf
- *Canis lupus lupus*, Linnaeus, 1758, Vlk obecný eurasijský
- *Canis lupus pallipes*, Sykes, 1831, Vlk indický, právě tento poddruh vlka je často považovaný za předka psa domácího
- *Canis lupus signatur*, Cabrera, 1907, Iberian Wolf
- *Canis lupus hallstromi*, Troughton, 1958, Vlk pralesní
- *Canis lupus familiaris*, Linnaeus, 1758, Pes domácí
- *Canis lupus dingo*, Meyer, 1793, Pes dingo

4.5 Nejbližší příbuzní vlka

4.5.1 Dingo

Nadříše:	Eukaryota (Doména Eukaryota)
Říše:	živočichové (<i>Animalia</i>)
Podříše:	mnohobuněční (<i>Metazoa</i>)
Kmen:	strunatci (<i>Chordata</i>)
Podkmen:	obratlovci (<i>Vertebrata</i>)
Nadtřída:	čelistnatci (<i>Gnathostomata</i>)
Třída:	savci (<i>Mammalia</i>)
Podtřída:	živorodí (<i>Theria</i>)
Nadřád:	placentálové (<i>Placentalia</i>)
Řád:	šelmy (<i>Carnivora</i>)
Čeleď:	psovití (<i>Canidae</i>)
Rod:	vlk (<i>Canis</i>)
Druh:	Vlk šedý (<i>Canis lupus</i>, Linné, 1758)
Poddruh	Dingo (<i>Canis lupus dingo</i>, Meyer, 1793)

Pes dingo patří mezi psovité šelmy a dnes je klasifikován jako poddruh vlka, i když tomu ne vždy tak bylo. Někdy byl zařazován pod psy jako *Canis lupus familiaris dingo* nebo jako samostatný druh (*Canis australiae*, Gray, 1826). Jeho první vědecký název byl *Canis antarcticus* (Kerr, 1792).

Dorůstá výšky okolo 53 cm a váhy 10- 20 kg.⁵² Délka těla je okolo jednoho metru, ocas je dlouhý 25- 35 cm.⁵³ Barva jeho srsti je v různých odstínech rezavě hnědé, se světlejším břichem, náprsenkou a tlapami.

⁵² FOGLE, 1999

⁵³ <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id1854/>

Žije ve smečkách čítajících 3 až 12 jedinců.⁵⁴ Živí se drobnými obratlovci, klokaný, hmyzem, odpadky i rostlinnou stravou. Samice rodí po 61 až 69 dnech obvykle 5 mláďat (může jich však být 1- 10).⁵⁵

Najdeme ho ve stepích, polopouštích i lesích a horských oblastech Austrálie, Nové Guinei a Timoru. Na některých místech byl již farmáři vyhuben. Do Austrálie se dostal spolu s původními obyvateli jako jejich domácí pes asi před 10 tisíci lety. Dnes se v Austrálii občas pohybuje okolo vesnic místních domorodých kmenů, kde se živí odpadky. Nedá se ovšem zcela ochočít. Vzhledem k území, kde žije (ostrovy), se považuje za „čistou“ rasu, neboť se nemůže s žádnou jinou psovitou šelmou křížit. Pouze na Nové Guinei se může křížit s novoguinejským zpívajícím psem.

4.5.2 Šakal obecný

Nadříše:	Eukaryota (Doména Eukaryota)
Říše:	živočichové (<i>Animalia</i>)
Podříše:	mnohobuněční (<i>Metazoa</i>)
Kmen:	strunatci (<i>Chordata</i>)
Podkmen:	obratlovci (<i>Vertebrata</i>)
Nadtřída:	čelistnatci (<i>Gnathostomata</i>)
Třída:	savci (<i>Mammalia</i>)
Podtřída:	živorodí (<i>Theria</i>)
Nadřád:	placentálové (<i>Placentalia</i>)
Řád:	šelmy (<i>Carnivora</i>)
Čeleď:	psovítí (<i>Canidae</i>)
Rod:	vlk (<i>Canis</i>)
Druh:	šakal obecný (<i>Canis aureus</i>, Linné, 1758)

Hmotnost šakala je do 10 kg, délka těla je 80- 100 cm, délka ocasu 20- 25 cm a výška v kohoutku je do 50 cm⁵⁶ Zbarvení srsti je šedohnědé, se světlejším břichem

⁵⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dingo>

⁵⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dingo>

⁵⁶ REICHHOLF, 2006, str. 128

a oblastí kolem tlamy. Stejně jako vlci mají 42 zubů, které jsou ale kratší. Feny jsou menší než samci.

Šakal se vyskytuje ve stepích a lesostepích Balkánského poloostrova, dále pak na Blízkém východě, ve střední Asii a na severu Afriky.

Šakali jsou aktivní především v podvečer a v noci. Živí se hmyzem, drobnými obratlovci, mršinami i odpadky z lidských obydlí. Loví samotářsky i ve smečce, díky níž dokážou ulovit i kozu či ovci. Oproti vlkům není tak vázaný na smečky, může žít i v páru nebo samostatně. Po 62 dnech březosti se v noře rodí 3- 6 mláďat.⁵⁷ O mláďata se starají oba rodiče.

Mezi zvířata lovcí šakaly patří vlci, orli a velké africké kočkovité šelmy.

Ostatní poddruhy šakala:

- šakal pruhovaný (*Canis adustus*)
- šakal čabakový (*Canis mesomelas*)

4.5.3 Kojot prérijní

Nadříše: Eukaryota (Doména Eukaryota)

Říše: živočichové (*Animalia*)

Podříše: mnohobuněční (*Metazoa*)

Kmen: strunatci (*Chordata*)

Podkmen: obratlovci (*Vertebrata*)

Nadtřída: čelistnatci (*Gnathostomata*)

Třída: savci (*Mammalia*)

Podtřída: živorodí (*Theria*)

Nadřád: placentálové (*Placentalia*)

Řád: šelmy (*Carnivora*)

Čeleď: psovití (*Canidae*)

⁵⁷ REICHHOLF, 2006, str. 128

Rod: vlk (*Canis*)
Druh: kojot préríjní (*Canis latrans*, Say, 1823)

Hmotnost kojota se pohybuje od 6,8 do 21 kg, délka těla je 76- 86 cm, délka ocasu 30 až 41 cm a výška v kohoutku je do 58- 66 cm (dostupné 30. 3. 2010 ⁵⁸). Samci jsou větší než feny. Zbarvení srsti je stejně jako u šakalů šedohnědé, se světlejším břichem a oblastí kolem tlamy.

Kojoti žijí ve Střední (Mexiko) a Severní Americe (celé Spojené státy a západ Kanady).

Jako většina psovitých šelem, tak i kojoti žijí ve smečkách. Mohou ovšem žít v páru nebo samostatně. Živí se hmyzem, drobnými savci a ptáky, odpadky a mrštinami. Feny po 60 až 63 dnech březosti rodí průměrně 6 mlád'at. O štěňata se starají oba rodiče.

Kojoti i šakali se mohou křížit s vlky a psy a mít s nimi plodné potomstvo.

4.5.4 Dhoul

Nadříše: Eukaryota (Doména Eukaryota)
Říše: živočichové (*Animalia*)
Podříše: mnohobuněční (*Metazoa*)
Kmen: strunatci (*Chordata*)
Podkmen: obratlovci (*Vertebrata*)
Nadtřída: čelistnatci (*Gnathostomata*)
Třída: savci (*Mammalia*)
Podtřída: živorodí (*Theria*)
Nadřád: placentálové (*Placentalia*)
Řád: šelmy (*Carnivora*)
Čeleď: psovití (*Canidae*)

⁵⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Canis_latrans

Rod: dhoul (*Cuon*, Hodgson, 1838)
Druh: Dhoul (*Cuon alpinus*, Pallas, 1811)

Jediný zástupce rodu *Cuon*. Hmotnost dhoula je uváděna mezi 12 a 20 kg, výška v kohoutku 50 cm, délka těla asi 90 cm. Hustě osrstěný ocas je dlouhý 40- 45 cm.⁵⁹ Má pouze 40 zubů, čímž se liší od ostatních psovitých šelem, které mají zubů většinou 42. Srst má hustou, rudohnědě zbarvenou s bílým břichem, vnitřní částí uší, tlapami a náprsenkou.

Žije ve smečkách čítajících 5 až 12 jedinců.⁶⁰ Živí se drobnými obratlovci, středně velkými kopytníky, ale i ovocem. Po 60- 62 dnech březosti rodí fena asi 8 štěňat (nejvyšší zaznamenaný počet byl 12).⁶¹

Dnes obývá jihovýchodní Asii od Ruska po Sumatru a Jávu. Jeho populace se odhadují na 2000 jedinců. Je zapsán v červené knize ohrožených druhů. V minulosti měl různé formy, které se lišily pouze v detailech.

Poddruhy dhoula⁶²:

- *Cuon alpinus alpinus*,
- *Cuon alpinus adustus*,
- *Cuon alpinus dukhunensis*,
- *Cuon alpinus fumosus*,
- *Cuon alpinus infuscus*,
- *Cuon alpinus javanicus*,
- *Cuon alpinus laniger*,
- *Cuon alpinus lepturus*,
- *Cuon alpinus primaevus*,
- *Cuon alpinus sumatrensis*,
- *Cuon alpinus hespeirus*.

⁵⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dhole>

⁶⁰ <http://jezevec.tripod.com/jine/dhoul.htm>

⁶¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dhole>

⁶² <http://en.wikipedia.org/wiki/Dhole>

I když dhoul nepatří do rodu *Canis*, je zde zmíněn. Dhoul byl totiž některými vědci mylně uváděn jako předek psa (byl to především B. H. Hodgson, který ho považoval za divokou formu psa).⁶³

⁶³ KHOLOVÁ, 1987

5 Pes domácí

5.1 Zařazení psa v živočišném systému

Nadříše:	Eukaryota (Doména Eukaryota)
Říše:	živočichové (<i>Animalia</i>)
Podříše:	mnohobuněční (<i>Metazoa</i>)
Kmen:	strunatci (<i>Chordata</i>)
Podkmen:	obratlovci (<i>Vertebrata</i>)
Nadtřída:	čelistnatci (<i>Gnathostomata</i>)
Třída:	savci (<i>Mammalia</i>)
Podtřída:	živorodí (<i>Theria</i>)
Nadřád:	placentálové (<i>Placentalia</i>)
Řád:	šelmy (<i>Carnivora</i>)
Čeleď:	psovíti (<i>Canidae</i>)
Rod:	vlk (<i>Canis</i>)
Druh:	Vlk šedý (<i>Canis lupus</i>, Linné, 1758)
Poddruh:	Pes domácí (<i>Canis lupus familiaris</i>, 1993)

C. Linné původně klasifikoval psa domácího v roce 1758 jako *Canis familiaris domesticus*. V roce 1993 byl reklasifikován na *Canis lupus familiaris* jako poddruh šedého vlka (*Canis lupus*).

Tělesné parametry psa se vzhledem k rozličnosti plemen nedají konkretizovat. Hmotnost se pohybuje od 0,5 kg (Čivava) do 90 kg (Svatobernardský pes, Mastif) a výška těla od 15 cm (Čivava) do 90 cm (Irský vlkodav). Feny jsou zpravidla menší než psi. Feny po 63 dnech březosti rodí průměrně 6 štěňat. Není ale výjimkou, zvláště u velkých plemen, i 12 štěňat.

Srst se u psa pohybuje v široké škále barev. Od bílé přes béžovou, šedou, modrošedou, rezavou, hnědou až po černou. Psi mají stejně jako vlci srst složenou ze dvou vrstev, krycí srst tvoří silnější chlupy (pesíky) a podsada je složena z kratších a jemnějších chlupů. Hustota srsti se liší v závislosti na plemeni. Například Finský špic má hustotu chlupů třikrát větší než Jorkšírský teriér. Naháči nemají srst skoro žádnou. Pes na jaře líná a hustá zimní srst je nahrazena řidší letní srstí. Na podzim srst opět houstne, aby mohla tělo lépe chránit před zimou. Srst pokrývá téměř celý povrch těla, neosrstěné jsou pouze tlapky a čenich.

V kůži tlapek jsou umístěny potní žlázy, což je jediné místo na těle psa, které vylučuje pot.⁶⁴ Psi regulují teplotu naježením srsti, zrychleným dýcháním otevřenou tlamou a odpařováním vody z ústní dutiny. Délka, tvar a osrstění ocasu jsou také různé. Psi mají ocasní mazové žlázy, které vznikly přeměnou kůže. Všechna plemena, vyjma chrtů, se řídí především čichem. Chrti zrakem. Psi mají 42 zubů (viz Obr. IX).

První plemena psů nevznikala za účelem estetického zjevu, ale psi byli vybíráni na základě svých vlastností. Člověk si psy vybíral k pracovním účelům, například lovu, hlídání obydlí, atd. Až ve středověku se začal upřednostňovat fyzický vzhled psů před jejich vlastnostmi. Šlechtění psů největšího rozmachu dosáhlo v 19. a 20. století. Prvním kynologickým klubem byl Britský Kennel klub vzniklý v roce 1873. Mezinárodní kynologická federace byla založena roku 1911 a dnes sdružuje 80 členských zemí. Není mezi nimi Britský Kennel klub, což způsobuje rozdílné standardy u většiny psích plemen. To, že chovatelé důsledně dodržovali standardy plemen, mělo za následek přešlechtění psů. Ti často trpí dědičnými poruchami a vážnými zdravotními problémy. Nejznámější je dysplazie kyčelního kloubu u ovčáckých psů (hlavně u německého ovčáka). Proto se dnes pro oživení krve musí do chovu zařazovat psi, kteří by před 20 lety nebyli k chovu vhodní. Mezinárodní kynologická federace dnes uznává více než 400 plemen.

⁶⁴ NAJMANOVÁ, 1981, str. 15

Podle kanadského psychologa Stanleyho Corena, který studoval inteligenci psů, patří mezi nejinteligentnější plemena border kolie, pudl, německý ovčák, zlatý retrívr, doberman, šeltie, labradorský retrívr, papillon, rotvajler nebo australský ovčák. Oproti těmto se na posledních příčkách umístili basset, ši-tzu, pekinéz, mastif, čau-čau, bígl, bladhaund, barzoj, anglický buldog, basenži a afgánský chrt.⁶⁵ (cit 30. 3. 2010)

Mezi nejpůvodnější plemena v současnosti patří zlatý retrívr, labradorský retrívr, německý ovčák, německý boxer, Jack Russel teriér, Jorkšírský teriér, bígl, jezevčík, argentinská doga, west highland white terrier a pudl.⁶⁶ (cit 30. 3. 2010)

5.2 Původní formy psa domácího

Canis familiaris palustris Rüttimeyer (pes rašelinný/ bažinný) :

Žil v době asi 10 000 let před naším letopočtem. Menší až střední pes, z něhož se odvozují dnešní teriéři, špicové, knírači a pinčové.

Canis familiaris intermedius (pes popelištní) :

Tento pes střední velikosti žil ve střední Evropě. Od psa bronzového se lišil především stavbou lebky. Byl nejspíše předkem dnešních loveckých psů jako jezevčíků, ohařů, setrů, španělů a pudlů a dále pekinézů a maltézského pinče. „Popsal ho československý archeolog a paleontolog, profesor Jan Nepomuk Woldřich.“⁶⁷

Canis familiaris Inostranzewi:

Jeho kosterní ostatky našel ve vykopávkách poblíž Ladožského jezera ruský geolog a paleontolog Inostranzew. Tento pes byl větší než

⁶⁵ <http://casopis.planetazvirat.cz/081004-ktere-plemeno-je-nejchytrejsi-1.html>

⁶⁶ zpracováno podle http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_most_popular_dog_breeds a <http://www.chovatelka.cz/psi-a-kocky-clanek/deset-nejjoblibenejsich-psich-plemen-137/>

⁶⁷ TYLÍNEK, 1990, str. 5

Canis familiaris palustris Rüttimeyer a pocházel z kříženců psů rašelinných a severoevropských vlků (*Canis lupus*). Z *Canis familiaris Inostranzewi* odvozují svůj původ psi podobní vlku. Jsou to hlavně severská plemena - Sibiřský husky, Norský losí pes, lajky, Keeshound a Eskymácký pes. Tito psi mají stejně jako vlci říjí jednou ročně a ve vrhu se rodí menší počet štěňat.

Canis familiaris Leineri:

Z tohoto psa někteří autoři odvozují dnešní chrtý. Jiní jsou toho názoru, že chrti pocházejí spíše ze šakalů nebo jejich kříženců. Soudí tak podle rozdílného poměru mozkovny a čenichu, který má blíže šakalům než vlkům.

Canis familiaris matris optimae (pes bronzový):

Pochází z doby bronzové (4 000-5 000 let př. n. l.) a byl podobný německému ovčáku. Podle kynologů se z něj vyvinula ovčácká plemena - jako německý ovčák, belgický ovčák, skotský ovčák a další.

Canis familiaris decumanus:

Tento mohutný pes byl předkem dnešních molossoidních plemen, jako jsou neapolský mastin, kanárská doga, anglický mastif a další.

5.3 Dnešní formy psa domácího

„Domestikace psů způsobila dramatické změny v jejich způsobu života v porovnání s jejich předkem, vlkem šedým. Domníváme se, že tento nový životní styl změnil rozložení sil, které panovaly mezi druhy, a měl vliv na psí gen. Sekvenovali jsme kompletní mitochondriální DNA genomu u čtrnácti psů, šesti vlků a tří kojotů. Zde jsme ukázali, že psům se hromadily nestejně změny v mitochondriální DNA rychleji než vlkům, což vedlo ke stupňující se hladině změn v jejich proteinech. To naznačuje, že hlavním důsledkem domestikace ve psa bylo celkové uvolnění vybrané rezervy na jejich mitochondriální DNA. Pokud tato změna ovlivňuje také ostatní části genomu, mohla usnadnit vznik nových funkčních genetických rozmanitostí. Tato rozmanitost by tak mohla být příčinou extrémních fenotypových rozdílů, které je možno pozorovat u dnešních psů.“⁶⁸ (cit 30. 3. 2010)

Všechna dnešní plemena uznaná F. C. I. (Mezinárodní kynologickou federací) jsou rozdělena do deseti skupin:

5.3.1 Plemena ovčácká, pastevecká a honácká

Do této skupiny patří plemena, která již před staletími pomáhala pastevcům ovcí a skotu. Většina těchto plemen byla dále vedena k tomu, aby dokázala pracovat se stádem a aby ho byla schopna hlídat a bránit před nebezpečím. Dlouhá doba, po kterou byla pastevecká a ovčácká plemena šlechtěna ke spolupráci s lidmi, měla vliv i na jejich inteligenci. Dnes jsou tyto psi používáni jako pracovní psi (psi policejních složek, asistenční psi, canis terapie,...). Plemena sem patřící jsou považována za nejinteligentnější za všech plemen (německý ovčák, kolie, australský ovčák,...). Do této skupiny nepatří žádné lovecké plemeno, protože lovecký pud je u pracovních psů na závalu. Patří sem australská kelpie, belgický ovčák, border kolie,

⁶⁸ <http://genome.cshlp.org/content/16/8/990.abstract>

československý vlčák, holandský ovčák, komondor, puli, pumi, Saarloosův vlčák, slovenský čuvač, Welsh corgi pembroke a další.

5.3.2 **Pinčové, knírači, plemena molossoidní a švýcarští salašnickí psi**

Nejrozmanitější skupina. Většina těchto psů původně sloužila k obraně a boji. Ať už chránila stáda, nebo byla používána jako lovecká. V dnešní době jsou tato plemena především chována jako společenská a pracovní. Ze současných plemen jsou jako lovecká používána především brazilská fila a argentinská doga. Do této skupiny patří například anglický buldok, bernský salašnický pes, bordeauxská doga, český teriér, doberman, knírači, leonberger, mastif, německá doga, německý boxer, rotvajler, svatobernardský pes, šarpej, tosa inu a další.

5.3.3 **Teriéři**

Původně skupina psů používaná k norování lišek a jezevců. To vyžadovalo tvrdé, samostatné a nebojácné psy, převážně menšího vzrůstu. Následně se křížili s jinými loveckými plemeny, převážně honiči. To mělo za následek vznik nových plemen teriérů, kteří se hodili i k jiné činnosti. Dnes nejsou tato plemena používána výhradně k loveckým účelům, ale slouží jako společníci či jako služební psi. Mezi teriéry patří americký stafordširský teriér, bullterier, erdelteriér, foxteriér, Jack Russelův teriér, skotský teriér, staffordširský bullteriér, jorkširský teriér, west highland white terrier a další.

5.3.4 **Jezevčici**

Jezevčici tvoří samostatnou nízkonohou formu honičů. Jejich původ je odvozen od Brakýřů. V Evropě byli vyšlechtěni pro práci v liščích a jezevčích norách. Pro svůj lovecký pud, stavbu těla a nižší inteligenci se nedají využít ke služebním účelům. Jezevčici se liší délkou a typem srsti a svým vzrůstem. Patří sem dlouhosrstý jezevčík, drsnosrstý jezevčík, jezevčík trpasličí-drsnosrstý, dlouhosrstý, hladkosrstý, jezevčík standard hladkosrstý a další.

5.3.5 Špicové a tzv. primitivní plemena

Většina psů z této skupiny je pro výcvik nevhodná. Tato různorodá skupina zahrnuje psy severské, špice (německé a asijské) a tzv. primitivní plemena. Toto označení se používá pro psy, jež jsou potomky vlka indického (*Canis lupus pallipes*). „Někteří příslušníci této skupiny, například dingo a novoguinejský zpívající pes, jsou opravdu primitivní, protože ustrnuli na nejnižším stupni domestikace“.⁶⁹ Z vymřelých plemen to jsou liberijský pes, východoafrický pes, zulský pes, bantuský pes, kabylský pes a další. Některá z těchto plemen se dostala přes Beringovu úžinu do Ameriky, kde se křížila s americkými vlky. Z dnešních plemen do této skupiny patří dingo, novoguinejský zpívající pes, kanaánský pes, kanárský chrt - podengo, basenži, peruánský naháč, incký naháč, karolínský pes, velký mexický naháč, malý mexický naháč, trpasličí mexický naháč, faraonský chrt, sicilský chrt, ibizský chrt, portugalský podengo střední a portugalský podengo malý. Ze špiců do této skupiny patří například aljašský malamut, akita inu, eskymácký pes, finský špic, grónský pes, lajky, lapinkoira, laponský pes, německý špic, norský losí pes, sibiřský husky, a další.

5.3.6 Honiči a barváři

Psi z této skupiny byli vyšlechtěni pro lovecké účely. Především pro pronásledování zvěře, zabránění jejímu útěku či dohledání postřelené krvácející zvěře. Oproti chrtům, kteří zvěř štvou hlavně pomocí zraku, jsou honiči a barváři závislí na čichu. Například bladhaund má plochu nosní sliznice větší, než je zbytek celého těla. To z něj dělá nejlepšího barváře na světě. Při dohledání kořisti začnou štěkat nebo výt. Například sem patří baset, bígl, dalmatin, italský segugio, německý brakýř, rhodéský ridgeback, slovenský kopov, polský honič, švýcarský honič či vydrař.

⁶⁹ FOGLE, 1999, str. 72

5.3.7 Ohaři

Největší rozmach těchto psů nastal v 18. a 19. století, kdy bylo vyšlechtěno asi 50 plemen. Tato lovecká plemena zvěř neštvou ani nestrhávají, pouze její přítomnost označí vystavováním. Oproti jiným plemenům mají výborný zrak a čich a jsou dobrými plavci. Jsou to většinou inteligentní psi a dají se dobře vycvičit. Dnes tato plemena patří mezi nejoblíbenější společníky lidí. Patří sem anglický setr, bretaňský ohař, český fousek, drentský koroptvář, gordonsetr, irský setr, německý ohař, pointer, slovenský ohař hrubosrstý, vizsla, výmarský ohař a další.

5.3.8 Slídiči a retrívři

Retrívři se při lovu drží lovce a na povel přinesou střelenou zvěř. Obecně jsou to výborní plavci - používají se při lovu kachen i jiné pernaté zvěře. Dříve lovecká plemena, dnes i jako asistenční a služební psi. Pro svoji inteligenci, dobrou cvičitelnost a mírnou povahu jsou ideálními společníky. Do této skupiny například patří americký kokršpaněl, anglický kokršpaněl, anglický špringršpaněl, irský vodní španěl, kudrnatý retrívř, labradorský retrívř, německý křepelák, sussex španěl či zlatý retrívř.

5.3.9 Plemena společenská

Původně pracovní či lovecká plemena jsou dnes chována pouze jako společníci. U spousty z nich došlo v průběhu šlechtění k záměrné miniaturizaci. Je to jiná forma zmenšení než u jezevčků nebo basetů. Zde se jedná o zmenšení celé kostry. Často se jedná i o velmi stará plemena. Například pekingský palácový psík, společník čínských císařoven, bývá znázorňován na keramice staré 2 000 let. Mezi tzv. společenská plemena patří bišonek, boloňský psík, čínský naháč, čivava, lhasa apso, maltézáček, mops, pudl, ši-tzu a další.

5.3.10 Chrti

Chrti se na rozdíl od ostatních psů při lovu neřídí čichem, ale loví za pomoci zraku. Všichni chrti jsou vysocí, štíhlí, dlouzí a rychlí. Jsou to jedny z nejstarších plemen. Například saluka a sluga byli vyšlechtěni již před 5 000 lety k lovu gazel. Všechna plemena chrtů mají svůj původ v jihozápadní Asii. „Někteří jsou očividně blízkými příbuznými primitivních psů, například ibizských a faraonských psů.“⁷⁰ Dnes jsou většinou chováni jako dostihoví psi nebo jako společníci, v jihozápadní Asii stále slouží jako pracovní psi. Patří sem afgánský chrt, agár, barzoj, deerhound, greyhound, irský vlkodav, skotský jelení pes, španělský galgo, vipet a další.

Plemena psů neuznaná F. C. I.:

Sem patří plemena nová, která ještě nemají standardy. Jsou to například: americký buldok, pražský krysařík, český horský pes, český strakatý pes, chodský pes, dlouhosrstý vipet, louisianský leopardí pes a další.

5.4 Plemena psů křížená s vlky

5.4.1 Československý vlčák

Ve snaze zlepšit pracovní schopnosti německých ovčáků, hlavně vytrvalost, zkřížili v roce 1955 českoslovenští chovatelé německého vlčáka s karpatskou vlčicí (*Canis lupus lupus*). O deset let později, v roce 1965, byl zpracován projekt, jehož cílem bylo vyšlechtit nové plemeno psa, který by spojoval vhodné vlastnosti psa a použitelné vlastnosti vlka. Výsledkem je toto masivní, vlku podobné plemeno. Pokus nebyl zcela úspěšný. Československý vlčák silně přilne ke svému majiteli, ale už ne k nikomu dalšímu. Potřebuje výjimečně pevnou ruku a trpělivost při výcviku. Právě pro tyto vlastnosti se nehodí k původnímu účelu, jako služební pes pro potřeby československé Pohraniční stráže. Plemeno bylo oficiálně uznáno F. C. I. (La

⁷⁰ FOGLE, 1999, str. 84

Fédération Cynologique Internationale) v roce 1982. Během 25 let, kdy vznikalo plemeno československý vlčák, se na šlechtění podíleli 4 vlci.

5.4.2 Saarloosův vlčák

Nizozemský chovatel Leendert Saarloos začal roku 1921 křížit německé ovčáky s vlky chovanými v zoologické zahradě. Saarloos nechtěl „degenerované“ psy. Proto je ani nedával očkovat. Spousta štěňat mu uhynula na psinku. Té podlehla i první vlčice Fleur, po které pojmenoval i všechny následující vlčice. Dodnes se přesně neví, kolik vlčic bylo zahrnuto do chovu, ale některé zdroje uvádějí, že jich bylo 4-6 (dostupné 30. 3. 2010⁷¹). Díky upřednostnění kanadských vlků, kteří jsou více společenší než karpatscí vlci, se dá Saarloosův vlčák snadněji vycvičit než Československý vlčák.⁷² Jako samostatné plemeno bylo F.C.I. uznáno v roce 1975.

⁷¹ <http://zmolu.vlcak.cz/cs/sav/default.aspx>

⁷² FOGLE, 1999

6 Závěr

Práce se zabývá komparací teorií o původu psa. Domestikace psa je předmětem dohadů i vědeckého bádání již od Linneových časů. Přehled teorií, které často vyslovili významní zoologové, a které spolu často kolidují, naznačuje, že řešení této otázky bylo složité a právem zaměstnávalo celé generace badatelů.

Podobnost osteologických nálezů vlků a psů z přirozených nalezišť i archeologicky zkoumaných lidských sídlišť působila dlouhodobě spíše zmatky, než aby pomohla odhalit skutečný zdroj domestikace psa. Dokonce ještě ve 20. století nebyl původ psa spolehlivě objasněn, což naznačují i teorie vyslovené samotným Konradem Lorenzem.

Jednoduché a nabízející se řešení, že totiž pes byl domestikován z evolučně izolované populace poddruhu vlka, která se do dnešních dnů nedochovala, bylo dlouhodobě pokládáno za neakceptovatelné. Na základě mitochondriální analýzy provedené roku 1997 se otázka zdá být alespoň částečně vyřešena. Pes byl velmi pravděpodobně domestikován už v hloubi pravěku, což ukazuje na místo domestikace v severovýchodní Africe. Afrika ovšem dnes vlčí poddruh nemá. Nejbližší poddruh je geograficky blízky vlk arabský. Je možné, že s vývojem metod mitochondriální analýzy a genetických metod bádání obecně bude nutné tyto závěry revidovat. Z dosavadních výsledků ovšem vyplývá, že místem domestikace psa nebo sblížení psa s člověkem byla skutečně Afrika a absence tamního poddruhu vlka, která znemožnila anatomické srovnání domestikovaných psů a přírodního zdroje domestikace, vedla k tolika slepým cestám ve vývoji názorů na původ psa domácího.

7 Seznam literatury

7.1 Použitá literatura

1. ANDRESKA, Jan, *Velké šelmy jako problém environmentální výchovy II., Vlk Obecný*, manuskript
2. ANDRESKA, Jiří, *Lovy bez psů, záhada paleolitu*, in Čtení o psech, ISBN 80-85434-00-8
3. ANDRESKA, Jiří, manuskript
4. ČERVENÝ, J., et al., *Encyklopedie myslivosti*, Ottovo nakladatelství- cesty, 2004,1. vydání, ISBN 80-7181-901-8
5. DARWIN, CH., *O vzniku druhů přírodním výběrem*, Praha: Academia, přeložili HADAČ, E., HADAČOVÁ, A., 2007, ISBN 978-80-200-1492-4
6. FINDEJS, J., ŠTĚPÁNSKÝ, K., *Psi společenských plemen*, Praha: SZN, 1973
7. FOGLE, B., *Encyklopedie psů*, Praha: Fortuna print Praha, přeložila ŠEVČÍKOVÁ, K., 1999, 3. vydání, ISBN 80-86144-27-5
8. GAISLER, J., ZIMA, J., *Zoologie obratlovců*, Praha: Academia, 2007, ISBN 978-80-200-1484-9
9. HÉRODOTOS, *Historia*, 3. vydání, přeložil ŠONKA, J., Praha: Academia, 2004, ISBN 80-200-1192-7
10. CHADWICK, D., H., *Válka s vlky*, in National Geographic Česko, 3/ 2010, ISSN 1213- 9394
11. KHOLOVÁ, H., *Historie psiho rodu*, Praha:Práce, 1987
12. KOMÁREK, J., *Hovoříme o zvířatech*, Praha: Život a práce, 1940
13. LORENZ, K., *Život se psem není pod psa*, Praha: Granit, 1983, ISBN 80-85805-57-X
14. MIKULA, A., *Zvířata a jejich osudy*, Praha: Orbis, 1972.

15. MORREL, V., *Science* 13 June 1997:Vol. 276. no. 5319, pp. 1647 – 1648, DOI: 10.1126/science.276.5319.1647
16. NAJMANOVÁ, D., HUMPÁL, Z., *Atlas psů*, Praha: SZN, 1981
17. REICHHOLF, J., *Průvodce přírodou: Savci*, Praha: Knižní klub, 2006, ISBN 80-242-1637-X
18. TYLÍNEK, E., SAMKOVÁ, Z., KŇÁKAL, J., TROJAN, K., *Já pes*, Praha: Svépomoc, 1990, ISBN 80-7063-002-7
19. VILA, C., SAVOLAINEN, P., et al., *Science*; 06/13/97, Vol. 276 Issue 5319, p1687, 3p, 2 Diagrams, ISSN: 00368075
20. WILLIAMS, A., R., *Zvířata pro věčnost*, in National Geographic Česko, 11 / 2009, ISSN 1213- 9394

7.2 Internetové zdroje

1. <http://casopis.planetazvirat.cz/081004-ktere-plemeno-je-nejchytrejsi-1.html> (cit 30. 3. 2010)
2. http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlk_obecný (cit 30. 3. 2010)
3. http://en.wikipedia.org/wiki/Canis_latrans (cit 30. 3. 2010)
4. <http://genome.cshlp.org/content/16/8/990.abstract> (cit 30. 3. 2010)
5. http://species.wikimedia.org/wiki/Canis_lupus (cit 30. 3. 2010)
6. <http://www.cz-pes.cz/literatura-veterina-etologie.php#ochoceni-a-domestikace> (cit 30. 3. 2010)
7. <http://www.hafici.cz/clanky/ostatni-clanky-12/psi-v-mytech-a-legendach-anticke-recko-4056/> (cit 30. 3. 2010)
8. <http://www.vlci.info/poddruchy/ostatni-poddruchy/> (cit 30. 3. 2010)
9. <http://zmolu.vlcak.cz/cs/sav/default.aspx> (cit 30. 3. 2010)
10. http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlk_obecn%C3%BD (cit 30. 3. 2010)
11. <http://www.vlci.info/poddruchy/ostatni-poddruchy/> (cit 30. 3. 2010)
12. http://www.graywolf.eu/?page_id=80 (cit 30. 3. 2010)
13. <http://en.wikipedia.org/wiki/Dhole> (cit 30. 3. 2010)

14. <http://jezevec.tripod.com/jine/dhoul.htm> (cit 30. 3. 2010)
15. <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id1854/> (cit 30. 3. 2010)
16. <http://en.wikipedia.org/wiki/Dingo> (cit 30. 3. 2010)
17. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_most_popular_dog_breeds
(cit 30. 3. 2010)
18. <http://www.chovatelka.cz/psi-a-kocky-clanek/deset-nejoblíbenějších-psích-plemen-137/> (cit 30. 3. 2010)

7.3 Použitá vyobrazení v textu

Obr. 1: Dostupný z <http://www.flavinscorner.com/sdnation.htm> (cit 30. 3. 2010)

Obr. 2: Dostupný z <http://www.nord-dressage.fr/chien/index.php?page=canides>
(cit 30. 3. 2010)

Obr. 3: Dostupný z <http://www.breederretriever.com/blog/wp-content/uploads/2008/12/fig-1.jpg> (cit 30. 3. 2010)

Obr. 4: Dostupný z <http://www.nord-dressage.fr/chien/fichiers/images/cynodictis.gif> (cit 30. 3. 2010)

Obr. 5: Dostupný z <http://fotos.infojardin.com/subir-imagenes/images/opt1225223497n.jpg> (cit 30. 3. 2010)

Obr. 6: Dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Gray_Wolf_Range.png
(cit 30. 3. 2010)

Obr. 7: Dostupný z <http://www.vlci.info/anatomie/rozdily-pes-vlk/>
(cit 30. 3. 2010)

Obr. 8: Dostupný z <http://www.vlci.info/anatomie/rozdily-pes-vlk/>
(cit 30. 3. 2010)

7.4 Použitá vyobrazení v přílohách

- Obr. I: Richard Barnes. Dostupný z <http://national-geographic.cz/scripts/detail.php?id=4094> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. II: Dostupný z <http://www.utep.edu/leb/mammalogy/mammskel.htm>
(30. 3. 2010)
- Obr. III: Vladimír Motyčka. Dostupný z
<http://www.biolib.cz/cz/taxonimage/id65967/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. IV: Dostupný z <http://www.caninest.com/types-of-wolf/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. V: Dostupný z <http://www.caninest.com/types-of-wolf/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. VI: Dostupný z <http://www.caninest.com/types-of-wolf/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. VII: Dostupný z <http://www.caninest.com/types-of-wolf/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. VIII: Dostupný z <http://www.caninest.com/types-of-wolf/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. IX: Dostupný z <http://www.caninest.com/types-of-wolf/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. X: Dostupný z <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Polarwolf004.jpg> (30. 3. 2010)
- Obr. XI: Dostupný z <http://www.caninest.com/types-of-wolf/> (cit 30. 3. 2010)
- Obr. XII: Jason Edwards. Dostupný z
<http://animals.nationalgeographic.com/animals/mammals/dingo/>
(cit 30. 3. 2010)
- Obr. XIII: Dostupný z
<http://www.flickr.com/groups/canidguide/discuss/72157601701986165/>
(cit 30. 3. 2010)
- Obr. XIV: Dostupný z
<http://www.flickr.com/groups/canidguide/discuss/72157601701986165/>
(cit 30. 3. 2010)
- Obr. XV: Dostupný z <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cuon.alpinus-cut.jpg>
(cit 30. 3. 2010)

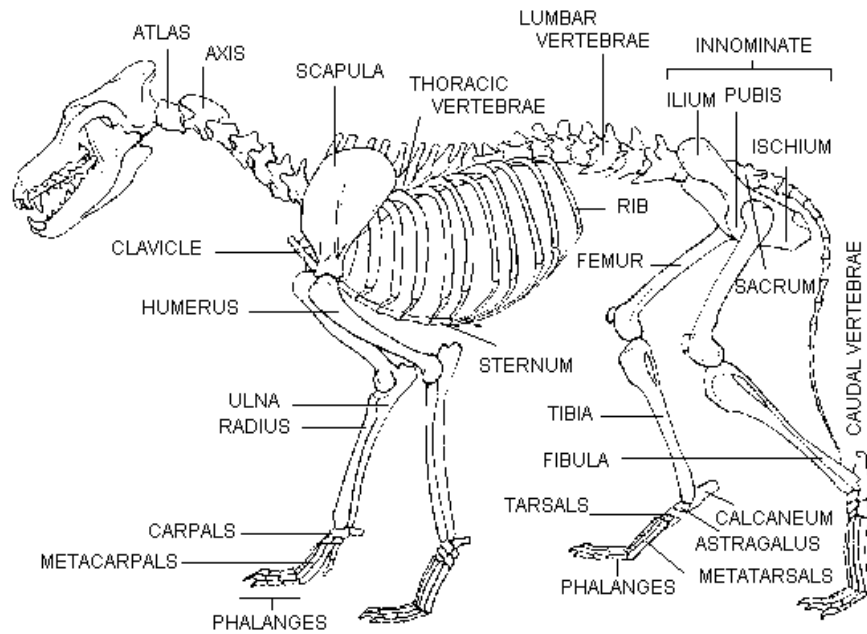
- Obr. XVI: Převzato z NAJMANOVÁ, D., HUMPÁL, Z., *Atlas plemen psů*, 1981,
str. 11
- Obr. XVII: Převzato z NAJMANOVÁ, D., HUMPÁL, Z., *Atlas plemen psů*, 1981,
str. 13
- Obr. XVIII: Hildebrand, 1952. Dostupné z
<http://www.vlci.info/anatomie/anatomie-vlka/> (cit. 30. 3. 2010)
- Obr. XIX: Hildebrand, 1952. Dostupné z
<http://www.vlci.info/anatomie/anatomie-vlka/> (cit. 30. 3. 2010)
- Obr. XX: Převzato z KHOLOVÁ, H., *Historie psího rodu*, 1987, str. 29
- Obr. XXI: Dostupný z
http://www.cz-pes.cz/literatura/sl-kynologie/obrazky/clia_noriswand.jpg
(cit. 30. 3. 2010)
- Obr. XXII: Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:TWH-jolly.JPG>
(cit. 30. 3. 2010)
- Obr. XXIII: Dostupný z http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bow_bow.jpg
(cit. 30. 3. 2010)
- Obr. XXIV: Foto Martin Mejzr (2010)

Příloha 1: Význam psa v životě člověka

Obr. I: Mumifikovaný lovecký pes (Egypt, stáří odhadováno na 4900 let)

Příloha 2: Vlk jako živočišný druh

Obr. II: Kostra vlka

Obr. III: Vlk obecný (*Canis lupus*)

Obr. IV: Vlk arabský (*Canis lupus arabs*)

Obr. V: Vlk italský (*Canis lupus italicus*)

Obr. VI: Vlk mexický (*Canis lupus baileyi*)

Obr. VII: Vlk lesní (*Canis lupus lycaon*)

Obr. VIII: Vlk kanadský (*Canis lupus occidentalis*)

Obr. IX: Vlk arktický (*Canis lupus arctos*)

Obr. X: Vlk červený (*Canis lupus rufus*)

Obr. XI: Vlk sibiřský (*Canis lupus albus*)

Obr. XII: Dingo (*Canis lupus dingo*)

Obr. XIII: Šakal obecný (*Canis aureus*)

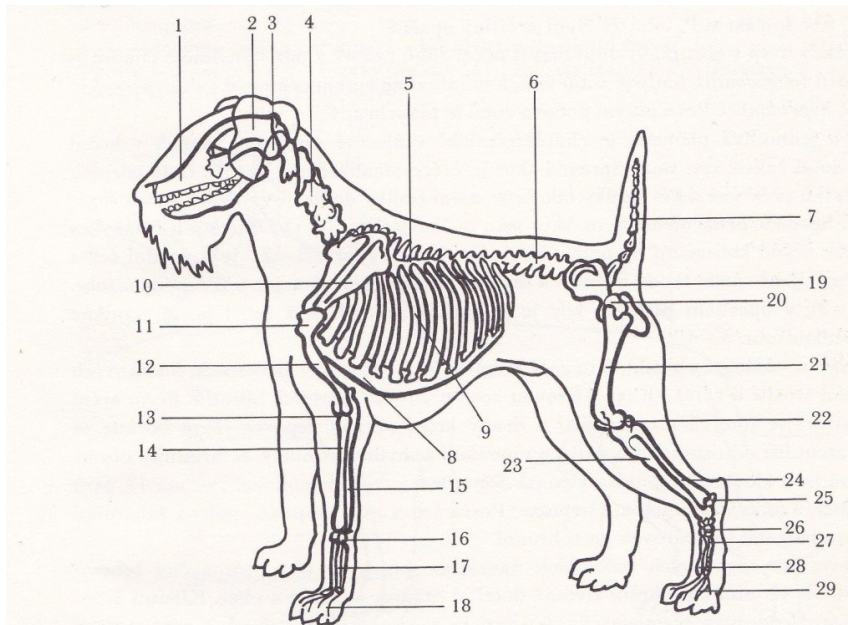

Obr. XIV: Kojot préríjní (*Canis latrans*)

Obr. XV: Dhoul (*Cuon alpinus*)

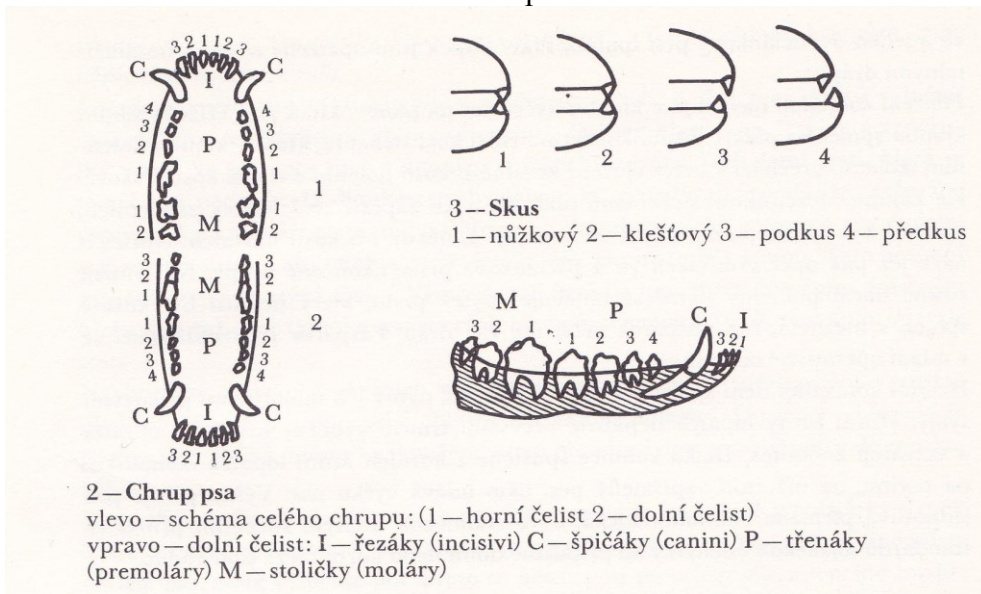
Příloha 3: Pes domácí

1 – Kostra psa

1 – obličejová část 2 – lebeční část 3 – nosič (atlas) 4 – krční obratle 5 – hrudní obratle 6 – bederní obratle 7 – ocasní obratle 8 – hrudní kost 9 – žebra 10 – lopatka 11 – kloub ramenní 12 – kost ramenní 13 – kloub zápěstní 14 – kost vřetenní (tvoří předloktí) 15 – kost loketní 16 – kloub zápěstní 17 – záprstí 18 – prsty 19 – pánev 20 – kloub kyčelní 21 – kost stehenní 22 – kloub kolenní 23 – kost holenní 24 – kost lýtková 25 – kost patní 26 – kloub hlezenní 27 – kloub zánártní 28 – kosti nártní (tvoří nárt) 29 – prsty

Obr. XVI: Kostra psa domácího

2 – Chrup psa

vlevo – schéma celého chrupu: (1 – horní čelist 2 – dolní čelist)
vpravo – dolní čelist: I – řezáky (incisivi) C – špičáky (canini) P – třenáky (premoláry) M – stoličky (moláry)

Obr. XVII: Chrup psa, skus

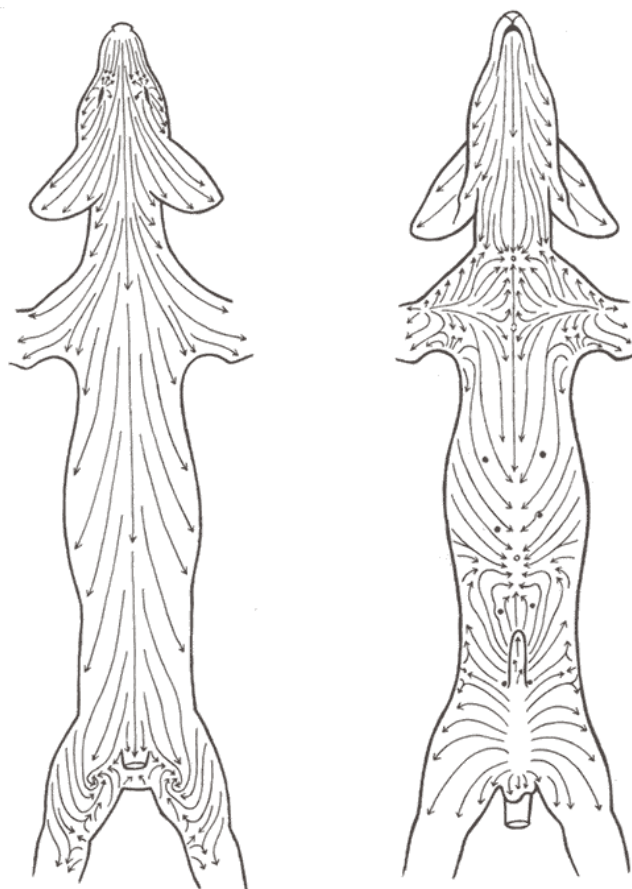
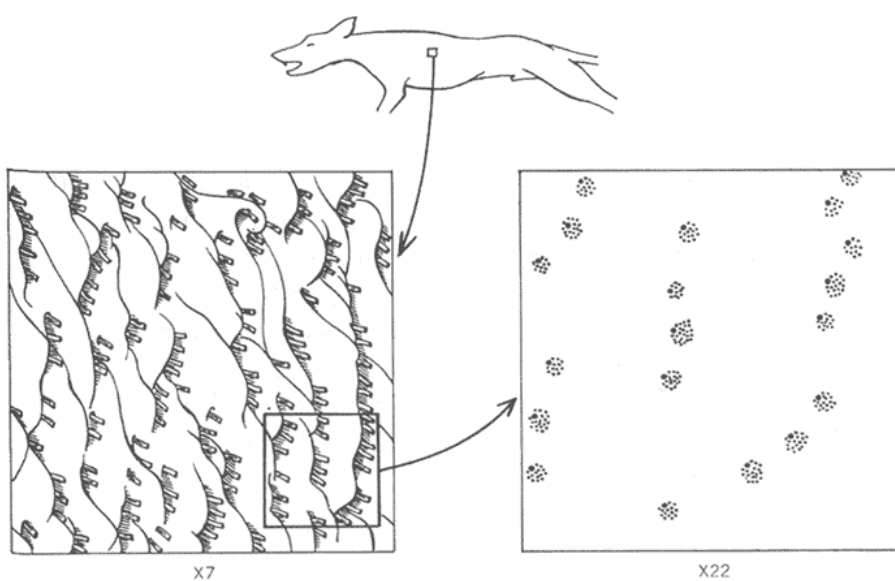

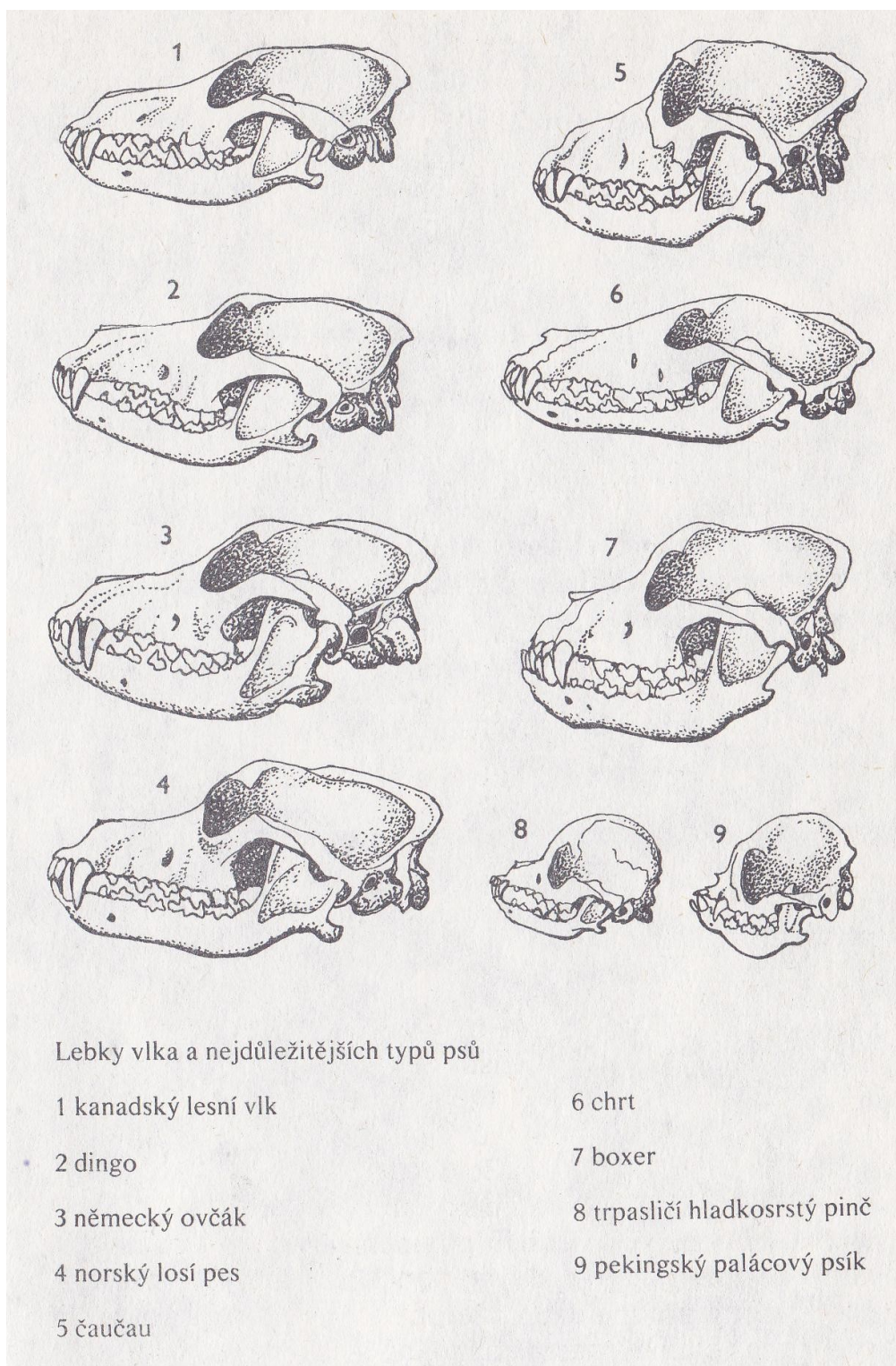
FIGURE 2. Hair slope patterns in members of the dog family. (After Hildebrand, 1952)

Obr. XVIII: Směr růstu srsti psovitých šelem, vlevo hřbet, vpravo břicho

FIGURE 1. Hair pattern and arrangement in members of the dog family. (Hildebrand, 1952)

Obr. XIX: Detail růstu srsti psovitých šelem

Obr. XX: Lebky vlka, dinga a vybraných plemen psů

Obr. XXI: Pes domácí (*Canis lupus familiaris*), Německý ovčák

Obr. XXII: Pes domácí (*Canis lupus familiaris*), Československý vlčák

Obr. XXIII: Pes domácí (*Canis lupus familiaris*), Saarloosův vlčák

Obr. XXIV: Pes domácí (*Canis lupus familiaris*), Labradorský retrív